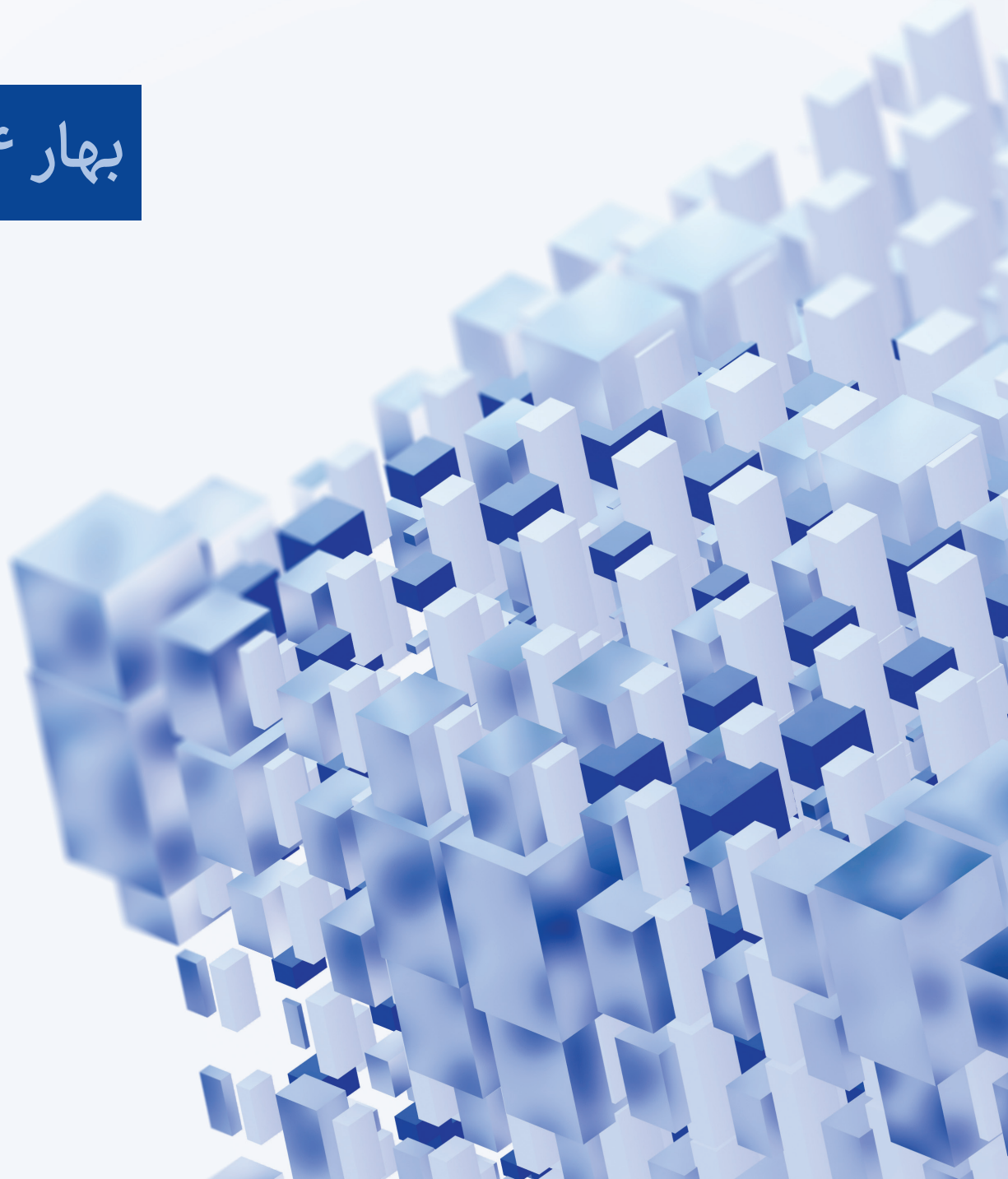

بانک خاورمیانه
Middle East Bank

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران

بهار ۱۴۰۴

این صفحه بنا به ضرورت صفحه آرای سفید گذاشته شده است

بانک خاورمیانه
Middle East Bank

گزارش فصلی
تحولات اقتصاد ایران

بهار ۱۴۰۴

یادآوری:

آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش بر مبنای داده‌هایی است که در زمان انتشار آن (تیر ۱۴۰۴) از منابع معتبری که در متن یا زیرنویس‌ها ذکر شده‌اند، قابل دسترسی بوده است. آمار، اطلاعات و تحلیل‌های ارائه شده در این گزارش صرفاً جنبه اطلاع‌رسانی داشته و هیچ مسؤلیت یا تعهدی را از سوی بانک خاورمیانه و سازمان‌ها و افراد وابسته به آن ایجاد نمی‌کند.

یادداشت: در این گزارش هر جا نرخ رشد متغیری ارائه شده، منظور درصد تغییر آن متغیر در دوره یا مقطع مورد بحث نسبت به دوره یا مقطع مشابه در سال قبل از آن است، مگر این که خلاف آن ذکر شده باشد. برای مثال، منظور از «رشد درآمدهای نفتی در بهار ۱۴۰۴»، درصد تغییر این درآمدها در بهار ۱۴۰۴ نسبت به بهار ۱۴۰۴ است.

* نسخه الکترونیکی این گزارش و شماره‌های قبل از آن در آدرس زیر قابل دسترسی است:

<http://middleeastbank.ir/page/EconomicReports>

فهرست

۴	اقتصاد ایران در یک نگاه
۵	مقدمه
۶	۱. تحولات اثرگذار اقتصاد جهانی
۷	۲. بخش واقعی
۹	۲-۱. نفت
۱۲	۳. بازار نیروی کار
۱۴	۴. قیمت‌ها و تورم
۱۷	۵. تراز پرداخت‌ها
۲۱	۶. بازار ارز
۲۳	۷. متغیرهای پولی و اعتباری
۲۸	۸. وضعیت مالی دولت
۳۱	۹. بازار سرمایه
۳۱	۹-۱. بازدهی
۳۲	۹-۲. ارزش بازار
۳۳	۹-۳. ارزش معاملات
۳۴	۹-۴. تأمین مالی
۳۵	۱۰. سایر تحولات
۳۶	۱۱. نکات کلیدی

اقتصاد ایران در یک نگاه

شاخص	زمستان ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۲	بهار ۱۴۰۳	تابستان ۱۴۰۳	پاییز ۱۴۰۳	زمستان ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۳	بهار ۱۴۰۴
مشارکت و بیکاری (درصد)								
نرخ مشارکت جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۴۰/۸	۴۱/۳	۴۱/۲	۴۱/۷	۴۱/۲	۴۰/۱	۴۱/۰	۴۱/۲
نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۸/۶	۸/۱	۷/۷	۷/۵	۷/۲	۷/۸	۷/۶	۷/۳
نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله	۲۲/۵	۲۱/۲	۲۰/۰	۱۹/۴	۲۰/۲	۲۱/۰	۲۰/۱	۱۹/۷
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیربخش‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد)								
تولید ناخالص داخلی	۵/۸	۵/۰	۲/۹	۲/۶	۳/۹	۳/۲	۳/۱	-
صنایع و معادن	۷/۱	۵/۱	۲/۷	۰/۹	۴/۰	۲/۰	۲/۴	-
نفت و گاز	۱۴/۱	۱۸/۸	۷/۵	۶/۱	۰/۱	۴/۶	۴/۶	-
کشاورزی	۰/۲	۰/۸	۳/۰	۳/۶	۴/۱	۲/۸	۳/۶	-
خدمات	۳/۹	۴/۰	۲/۲	۲/۸	۴/۴	۳/۹	۳/۳	-
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	-	۴/۰	۲/۵	۲/۳	۳/۹	۳/۱	۳/۰	-
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت بازار)	۱۳/۳	۶/۳	۲/۲	۳/۶	۴/۴	۴/۵	۳/۸	-
نفت (هزار بشکه در روز)								
متوسط تولید*	۳,۱۷۳	۳,۰۰۴	۳,۲۳۷	۳,۲۹۶	۳,۳۰۱	۳,۳۱۱	۳,۲۸۶	۳,۲۸۳
نرخ تورم نقطه به نقطه (درصد)								
رشد شاخص بهای مصرف‌کننده (۱۴۰۰=۱۰۰)	۳۵/۴	۴۰/۷	۳۱/۳	۳۱/۷	۳۱/۸	۳۴/۸	۳۲/۵	۳۹/۰
رشد شاخص بهای تولیدکننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۳۶/۶	۳۸/۴	۳۰/۸	۲۷/۹	۳۰/۳	۳۸/۴	۳۱/۷	-
تراز پرداخت‌ها (میلیون دلار)								
صادرات نفتی	۱۴,۴۸۲	۵۶,۷۹۶	۱۸,۰۲۸	۱۵,۸۷۸	۱۶,۱۶۵	-	-	-
صادرات غیرنفتی	۱۱,۹۴۵	۴۳,۷۲۳	۱۱,۵۱۹	۱۱,۳۳۲	۱۳,۲۰۸	-	-	-
واردات کالا	۲۰,۳۹۳	۷۹,۴۴۲	۱۸,۰۸۹	۲۱,۷۷۱	۲۰,۸۸۲	-	-	-
تراز حساب کالا	۶,۰۳۳	۲۱,۰۷۷	۱۱,۴۵۸	۵,۴۳۹	۸,۴۹۱	-	-	-
تراز بازرگانی غیرنفتی	-۷,۱۱۸	-۳۳,۲۱۵	-۶,۳۰۰	-۹,۹۴۵	-۷,۱۶۱	-	-	-
تراز حساب جاری	۲,۶۸۷	۸,۹۶۴	۸,۴۹۱	۲,۴۲۷	۵,۲۳۶	-	-	-
تراز حساب سرمایه	-۱,۵۱۹	-۲۰,۴۵۷	-۷,۹۳۷	-۴,۴۷۸	-۱,۶۳۱	-	-	-
تغییر در ذخایر بین‌المللی	-۱,۳۳۷	-۱۱۲	۱,۳۱۲	۲۰۱	-۸۰۱	-	-	-
نرخ برابری دلار آمریکا با ریال (متوسط طی دوره)								
بازار آزاد (اسکناس)	۵۵۴,۴۰۱	۵۱۴,۹۹۹	۶۱۱,۶۲۰	۵۹۳,۶۴۲	۶۷۵,۱۵۹	۸۶۲,۰۹۶	۶۸۴,۲۶۹	۸۸۳,۳۵۴
مرکز مبادله ارز و طلا** (حواله)	۳۹۶,۲۹۵	۳۸۲,۱۵۸	۴۱۴,۶۵۴	۴۴۴,۹۰۴	۵۰۴,۸۷۷	۶۶۹,۴۷۰	۵۰۷,۱۸۳	۶۹۱,۷۷۴
متغیرهای پولی و اعتباری (هزار میلیارد ریال - در انتهای دوره)								
پایه پولی	۱۰,۹۲۱	۱۰,۹۲۱	۱۱,۱۳۰	۱۱,۵۴۲	۱۲,۱۶۵	۱۳,۵۹۴	۱۳,۵۹۴	-
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۷,۷۱۴	۷,۷۱۴	۶,۶۸۵	۵,۸۵۹	۸,۲۲۵	۱۱,۷۰۲	۱۱,۷۰۲	-
خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	-۱,۷۸۷	-۱,۷۸۷	-۶۳۵	-۸۷۹	-۱,۴۳۸	-۳,۶۹۰	-۳,۶۹۰	-
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۱۸,۵۳۷	۱۸,۵۳۷	۱۹,۰۸۴	۲۱,۷۰۴	۲۶,۲۷۸	۳۱,۸۸۶	۳۱,۸۸۶	-
نقدینگی	۷۸,۷۷۵	۷۸,۷۷۵	۸۳,۵۴۰	۹۰,۷۰۵	۹۶,۰۳۶	۱۰۱,۶۶۰	۱۰۱,۶۶۰	-
حجم پول	۱۹,۱۴۶	۱۹,۱۴۶	۲۰,۵۳۷	۲۲,۳۵۱	۲۳,۴۴۳	۲۶,۳۱۷	۲۶,۳۱۷	-
سپرده‌های دیداری	۱۷,۶۷۸	۱۷,۶۷۸	۱۹,۱۰۱	۲۰,۹۰۸	۲۱,۹۵۲	۲۴,۵۲۶	۲۴,۵۲۶	-
شبه پول (سپرده‌های غیردیداری)	۵۹,۶۲۸	۵۹,۶۲۸	۶۳,۰۰۳	۶۸,۳۵۵	۷۴,۵۹۳	۷۵,۳۴۲	۷۵,۳۴۲	-
ضریب فزاینده نقدینگی	۷/۲۱	۷/۲۱	۷/۵۱	۷/۸۶	۷/۸۹	۷/۴۸	۷/۴۸	-
وضعیت مالی دولت (هزار میلیارد ریال)								
داده‌های این بخش در دسترس نیست.								
بورس اوراق بهادار تهران (در آخرین روز دوره)								
شاخص کل	۲,۱۹۵,۰۹۲	۲,۱۹۵,۰۹۲	۲,۰۴۳,۹۸۰	۲,۰۹۷,۰۰۵	۲,۰۲۱,۲۱۷	۲,۷۱۰,۰۸۸	۲,۷۱۰,۰۸۸	۲,۹۸۴,۶۰۵
شاخص مالی	۱,۹۱۷,۷۲۸	۱,۹۱۷,۷۲۸	۱,۷۹۵,۶۶۴	۱,۷۹۵,۶۶۴	۱,۹۴۹,۵۶۴	۲,۳۱۱,۲۰۶	۲,۳۱۱,۲۰۶	۲,۸۱۰,۵۱۸
شاخص صنعت	۲,۰۸۹,۹۸۹	۲,۰۸۹,۹۸۹	۱,۹۴۴,۱۲۶	۱,۹۹۶,۱۹۵	۲,۱۰۱,۱۱۵	۲,۵۸۹,۶۰۶	۲,۵۸۹,۶۰۶	۲,۸۰۴,۵۵۴
ارزش بازار (هزار میلیارد ریال)	۷۹,۴۰۸	۷۹,۴۰۸	۷۳,۴۷۷	۷۱,۹۵۴	۸۸,۶۸۳	۸۹,۵۵۲	۸۹,۵۵۲	۹۸,۵۴۳

مأخذ: گزارش‌های مختلف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران و بورس اوراق بهادار تهران
* بر اساس گزارش‌های اوپک (منابع ثانویه)

** از تاریخ ۱ بهمن ۱۴۰۳ به بعد کلیه معاملات ارزی در مرکز مبادله ارز و طلا ایران در قالب بازار ارز تجاری با نرخ بالاتر از نرخ نیما انجام می‌گیرد و عملاً نرخ ارز نیما از آن تاریخ به بعد حذف شده است.

مقدمه

گزارش حاضر همگام با بررسی آخرین تحولات اقتصاد ایران به تفکیک بخش‌های مختلف، در آغاز به آرایه جدیدترین پیش‌بینی بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول از رشد اقتصادی ایران و جهان در سال پیش رو پرداخته است. در بخش واقعی، رشد و تغییرات تولید ناخالص داخلی در سال ۱۴۰۳ مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه این بخش، آمار صادرات، تولید و قیمت نفت خام سنگین ایران در بهار سال ۱۴۰۴ آرایه شده است.

تحولات بازار نیروی کار در بهار ۱۴۰۴ در سومین بخش گزارش مورد بررسی قرار گرفته است. تغییرات شاخص‌های قیمت مصرف‌کننده بر اساس گزارش مرکز آمار ایران به صورت ماهانه، نقطه‌به‌نقطه و سالانه و همچنین روند تحولات شاخص قیمت تولیدکننده بر اساس آمار بانک مرکزی در بخش چهارم مورد توجه قرار گرفته است.

بخش پنجم گزارش، تحولات ترازپرداخت‌ها را در سه فصل نخست ۱۴۰۳ بر اساس آمار بانک مرکزی و تحولات تجارت گمرکی کشور را در فصل نخست سال ۱۴۰۴ بر اساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران پوشش داده است. در بخش ششم گزارش به تحولات روزانه قیمت دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بهار ۱۴۰۴ در بازار آزاد و مرکز مبادله ارز و طلای ایران پرداخته شده است.

بخش هفتم گزارش، تحولات متغیرهای پولی و اعتباری را به تفکیک پایه پولی، حجم پول، شبه پول و نقدینگی و همچنین خلاصه وضعیت دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی را در سال ۱۴۰۳، مانده سپرده‌ها و تسهیلات بانکی و نهایتاً تسهیلات اعطایی سیستم بانکی را به تفکیک بخش‌های مختلف اقتصاد در بهار ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

در هشتمین بخش گزارش، عملکرد مالی دولت در سه ماهه اول ۱۴۰۴ مورد بررسی قرار گرفته است. تحولات متغیرهای اصلی بازار سرمایه از جمله بازدهی، ارزش بازار، ارزش معاملات و انواع تأمین مالی تا پایان خرداد ۱۴۰۴ در بخش نهم گزارش نشان داده شده و گزارش در قسمت سایر تحولات با بررسی هزینه‌های جنگ ۱۲ روزه بین ایران و اسرائیل و اثر آن بر اقتصاد ایران و نهایتاً با بیان نکات کلیدی به پایان می‌رسد.

۱. تحولات اثرگذار بین‌المللی

بر اساس جدیدترین گزارش چشم‌انداز ارایه‌شده از اقتصاد جهان از سوی بانک جهانی در ژوئن ۲۰۲۵^۱، پس از عبور از بحران‌های چند سال اخیر از جمله همه‌گیری ویروس کرونا، اقتصاد جهان باز هم با مشکلات جدیدی دست به‌گریبان شده که از جمله مهمترین آنها می‌توان به تشدید تنش‌های تجاری و افزایش عدم قطعیت در سیاست‌های اتخاذشده دولت‌ها اشاره کرد.

رشد اقتصادی آن بر آهنگ رشد اقتصاد ایران بی‌تأثیر نخواهد بود. بانک جهانی رسیدن به توافق‌های تجاری پایدار را راه حلی برای کاهش تنش‌های تجاری برشمرد که می‌تواند اندکی موانع پیش روی اقتصادهای در حال توسعه را هموار کند. اختلاف گزارش ژوئن بانک جهانی با گزارش ژانویه این نهاد نیز قابل توجه است. گزارش قبل نرخ رشد اقتصادی مثبت ۲/۷ درصدی را برای اقتصاد ایران در سال ۲۰۲۵ پیش‌بینی کرده بود، در حالی که گزارش جدید نرخ رشد اقتصاد ایران برای سال ۲۰۲۵ را معادل منفی ۰/۵ درصد پیش‌بینی کرده است. در مقابل، صندوق بین‌المللی پول در جدیدترین گزارش خود از چشم‌انداز اقتصاد جهانی (ژوئیه ۲۰۲۵)، رشد اقتصادی بالاتری را برای جهان در مقایسه با گزارش قبلی خود پیش‌بینی کرده است. کاهش برخی تعرفه‌های متقابل در مذاکرات تجاری و احتمال دستیابی به توافق‌های پایدار تجاری از جمله عوامل بهبود این چشم‌انداز بوده است. صندوق بین‌المللی پول در جدیدترین گزارش خود، رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۲۵ را با ۰/۳ واحد درصد افزایش نسبت به گزارش قبلی معادل ۰/۶ درصد برآورد کرده و پیش‌بینی می‌کند رشد اقتصادی ایران در سال ۲۰۲۶ به ۱/۱ درصد بالغ شود.

این عوامل به طور کلی به بدتر شدن چشم‌انداز اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه منجر شده و از توان آنها برای بهبود و کاهش فاصله آنها با اقتصادهای پیشرفته می‌کاهد. با در نظر گرفتن این عوامل، بانک جهانی نیز پیش‌بینی‌های خود را از وضعیت اقتصادی جهان تعدیل کرده و در گزارش ماه ژوئن خود نسبت به گزارش قبل (ماه ژانویه)، چشم‌انداز ضعیف‌تری را برای اقتصاد جهان در سال پیش رو به تصویر کشیده است.

از جمله نکات قابل توجه در گزارش بانک جهانی، جنگ تعرفه‌ای بین ایالات متحده و چین است. البته پس از افزایش تعرفه واردات کالاهای چینی از سوی دولت آمریکا و اقدام متقابل چین، این دو شریک تجاری به طور جزئی از مواضع خود عقب‌نشینی کردند، اما جنگ تعرفه‌ای بین این دو کشور بر چشم‌انداز اقتصاد چین اثرگذار بوده است. در این راستا، پیش‌بینی بانک جهانی از روند رشد اقتصادی چین کاهشی بوده و نرخ‌های رشد به ترتیب ۴/۵ درصد، ۴/۰ درصد و ۳/۹ درصد در سال‌های ۲۰۲۵، ۲۰۲۶ و ۲۰۲۷ توسط این نهاد بین‌المللی برای این کشور پیش‌بینی شده است. با توجه به این که چین در سال‌های اخیر بزرگترین شریک تجاری ایران بوده است، کاهش چشم‌انداز

۲. بخش واقعی

آخرین آمار منتشرشده حساب‌های ملی از سوی بانک مرکزی در زمان تهیه این گزارش از رشد مثبت اقتصادی ۳/۲ درصدی در زمستان ۱۴۰۳ و ۳/۱ درصدی برای کل سال ۱۴۰۳ حکایت دارد. در طول سال ۱۴۰۳، همه بخش‌های اصلی اقتصادی رشدهای مثبت را تجربه کردند.

شده، در حالی در گزارش بانک مرکزی یک گروه مستقل جدای از بخش صنعت در نظر گرفته شده است. در واقع در گزارش مرکز آمار ایران، به ترتیب ۱/۱ واحد درصد و ۱/۴ واحد درصد از رشدهای ۲/۷ درصدی و ۳/۴ درصدی گروه صنایع و معادن در زمستان و کل سال ۱۴۰۳ مربوط به زیربخش استخراج نفت و گاز طبیعی است. به بیان دیگر در سال ۱۴۰۳، طبق گزارش بانک مرکزی حدود ۰/۴ واحد درصد از رشد اقتصادی مرهون بخش نفت بوده، در حالی که طبق گزارش مرکز آمار، این رقم به حدود ۰/۷ واحد درصد نزدیک است. در نهایت باید توجه داشت بر مبنای گزارش مرکز آمار ایران، گروه صنایع و معادن با سهم ۵۰/۴ درصدی از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری در سال ۱۴۰۳ بزرگترین بخش اقتصاد کشور است. این در حالی است که در گزارش بانک مرکزی گروه خدمات با سهم ۱۷/۵ درصدی از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری به عنوان بزرگترین بخش اقتصاد کشور گزارش شده است.

طبق گزارش بانک مرکزی، گروه خدمات در زمستان و کل سال ۱۴۰۳ به ترتیب رشدهای ۳/۹ درصدی و ۳/۳ درصدی داشته است. در این گروه و در مجموع سال ۱۴۰۳، زیرمجموعه «هنر، سرگرمی، تفریح، ورزش و سایر فعالیت‌های خدماتی» بیشترین رشد (۲۰/۴ درصد) و زیرمجموعه «اداره عمومی، دفاع و تأمین اجتماعی» کمترین رشد (۰/۳ درصد) را تجربه کرده است. زیرمجموعه «اداره عمومی، دفاع و تأمین اجتماعی» در فصل زمستان سال ۱۴۰۳ حتی با انقباض ۱/۸ درصدی روبه‌رو شده است. افزون بر این، زیربخش «اطلاعات و ارتباطات» نرخ رشد قابل توجه ۱۳/۵ درصدی را در سال ۱۴۰۳ به ثبت رسانده است. زیربخش «عمده‌فروشی، خرده‌فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری» اگرچه بیشتر از ۲/۸ درصد در سال ۱۴۰۳ رشد نداشته، اما به دلیل سهم قابل توجه این زیربخش از کل ارزش افزوده اقتصاد، به تنهایی ۰/۴ واحد درصد از رشد کل اقتصاد در این مدت را رقم زده است. در بررسی گروه خدمات در گزارش مرکز آمار ایران، رشدهای به ترتیب ۳/۱ درصدی و ۲/۵ درصدی در زمستان و کل سال ۱۴۰۳ به چشم می‌خورند. در بین زیرمجموعه‌های این گروه و در مجموع سال ۱۴۰۳، زیرمجموعه «واسطه‌گری‌های مالی» بیشترین رشد (۱۰/۲ درصد) و زیرمجموعه «خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی» کمترین رشد (منفی ۱/۵ درصد) را داشته است.

نرخ رشد اقتصادی گروه کشاورزی در زمستان و کل سال ۱۴۰۳ به ترتیب طبق گزارش بانک مرکزی ۲/۸ درصد و ۳/۶ درصد و طبق گزارش مرکز آمار ۲/۵ درصد و ۳/۲ درصد بوده است. در گزارش بانک مرکزی عنوان شده که رشد مثبت این بخش ناشی از افزایش ۱۴/۸ درصدی تولید محصولات زراعی، رشد ۸/۴ درصدی تولید محصولات باغی و انبساط ۳/۸ درصدی تولید محصولات اصلی دامی بوده است. در گزارش حساب‌های ملی مرکز آمار ایران، گروه کشاورزی صرفاً به دو زیرمجموعه با عناوین «کشاورزی» و «ماهیگیری» دسته‌بندی می‌شود. ارزش افزوده زیرگروه ماهیگیری که

در گزارش مرکز آمار نیز رشد مثبت اقتصادی ۳/۰ درصدی در مجموع سال ۱۴۰۳ و ۲/۹ درصدی در زمستان این سال به ثبت رسیده است. باید توجه داشت تفاوت‌هایی در نحوه دسته‌بندی فعالیت‌های اقتصادی بین این دو گزارش وجود دارند، اگرچه هر دو گزارش سال پایه ۱۴۰۰ را برای تبدیل ارقام به قیمت‌های ثابت در نظر گرفته‌اند.

بر اساس گزارش بانک مرکزی، بخش عمده رشد اقتصادی در زمستان سال ۱۴۰۳ و کل سال ۱۴۰۳ مربوط به بخش خدمات بوده که به ترتیب سهم از رشد ۲/۰ واحد درصدی و ۱/۶ واحد درصدی را ثبت کرده است. قابل ذکر است سهم از رشد بخش نفت برای کل سال ۱۴۰۳ معادل ۰/۴ واحد درصد محاسبه شده که به طور قابل توجهی کمتر از رقم متناظر ۱/۳ واحد درصدی در سال ۱۴۰۲ است. از سوی دیگر و بر مبنای گزارش مرکز آمار ایران، بخش عمده رشد اقتصادی در فصل زمستان سال ۱۴۰۳ و کل سال ۱۴۰۳ مربوط به گروه صنایع و معادن بوده است. در واقع به ترتیب ۱/۶ واحد درصد و ۱/۷ واحد درصد از رشد اقتصادی ۲/۹ درصدی و ۳/۰ درصدی در زمستان و کل سال ۱۴۰۳ مرهون بخش صنعت بوده است. البته برخلاف بانک مرکزی که بخش نفت را به عنوان یک گروه اصلی مستقل از بخش صنایع و معادن در نظر می‌گیرد، در گزارش مرکز آمار ایران گروه صنایع و معادن شامل استخراج نفت و گاز طبیعی نیز می‌شود و بیشترین رشد در بین زیرمجموعه‌های این گروه در زمستان سال ۱۴۰۳ و کل سال ۱۴۰۳ مربوط به همین زیربخش استخراج نفت و گاز طبیعی و برابر با ۶/۲ درصد برای هر دو دوره است. سهم از رشد زیربخش استخراج نفت و گاز طبیعی هم در فصل زمستان و هم کل سال ۱۴۰۳ معادل ۰/۷ واحد درصد در گزارش مرکز آمار محاسبه شده است. در نهایت، بر مبنای گزارش بانک مرکزی، رشد اقتصادی بدون نفت در سال ۱۴۰۳ معادل ۳/۰ درصد برآورد شده، در حالی که مرکز آمار ایران این رشد را ۲/۱ درصد گزارش کرده است.

گروه صنایع و معادن در گزارش بانک مرکزی در فصل زمستان و کل سال ۱۴۰۳ به ترتیب معادل ۲/۰ درصد و ۲/۴ درصد رشد داشته است. تمام زیربخش‌های این گروه در کل سال ۱۴۰۳ رشد مثبت را تجربه کرده‌اند که در این زمینه رشد زیربخش ساختمان بیشترین (۳/۴ درصد) و رشد زیربخش آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه کمترین (۱/۷ درصد) بوده است. زیربخش استخراج معدن اگرچه در کل سال ۱۴۰۳ رشد مثبت را تجربه کرده، اما در فصل زمستان ۱۴۰۳ با انقباض ۰/۹ درصدی روبه‌رو شده است.

بنا بر روایت مرکز آمار ایران، گروه صنایع و معادن در فصل زمستان ۱۴۰۳ و کل این سال به ترتیب رشدهای ۲/۷ درصدی و ۳/۴ درصدی را ثبت کرده است که اختلاف قابل توجهی با ارقام اعلامی از سوی بانک مرکزی دارد. بخش قابل توجهی از این اختلاف به زیربخش استخراج نفت و گاز طبیعی برمی‌گردد که در گزارش مرکز آمار جزو گروه صنعت قلمداد

درصد و ۳/۲ درصد بوده است. جدول ۱ جزئیات نرخ رشد اقتصادی را در سال ۱۴۰۲ و فصول مختلف سال ۱۴۰۳ برای گروه‌های اصلی اقتصاد کشور بر مبنای گزارش بانک مرکزی نشان می‌دهد.

سهام بسیار ناچیزی در تولید ناخالص داخلی دارد، در فصل زمستان و کل سال ۱۴۰۳ به قیمت‌های ثابت به ترتیب معادل ۱/۷ درصد و ۳/۲ درصد رشد داشته و این رشد‌ها برای زیرگروه کشاورزی به ترتیب معادل ۲/۷

جدول ۱. نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیرمجموعه‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد-واحد درصد)

سهم از رشد در سال	۱۴۰۳					۱۴۰۲	
	کل سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	کل سال	
۰/۴	۳/۶	۲/۸	۴/۱	۳/۶	۳/۰	۰/۸	گروه کشاورزی
۰/۴	۴/۶	۴/۶	۰/۱	۶/۱	۷/۵	۱۸/۸	گروه نفت و گاز
۰/۸	۲/۴	۲/۰	۴/۰	۰/۹	۲/۷	۵/۱	گروه صنایع و معادن
۱/۶	۳/۳	۳/۹	۴/۴	۲/۸	۲/۲	۴/۰	گروه خدمات
-	۳/۰	۳/۱	۴/۲	۲/۳	۲/۵	۴/۰	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)
۳/۱	۳/۱	۳/۲	۳/۹	۲/۶	۲/۹	۵/۰	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه

مأخذ: بانک مرکزی ایران، تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران، سال ۱۴۰۳ (به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۴۰۰)

در زمینه تشکیل سرمایه ثابت ناخالص نیز اختلاف بین این دو مرجع آماری فاحش است. طبق گزارش بانک مرکزی در زمستان ۱۴۰۳ و مجموع این سال به ترتیب معادل ۴/۵ درصد و ۳/۸ درصد به میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰) نسبت به دوره‌های مشابه سال ۱۴۰۲ افزوده شده، در حالی که مرکز آمار رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص را برای همین دوره‌ها ناچیز و به ترتیب معادل ۰/۱ درصد و ۰/۸ درصد برآورد کرده است. آنچه در این زمینه بین هر دو مرجع آماری مشترک است، رشد بیشتر تشکیل سرمایه به شکل ماشین‌آلات در قیاس با ساختمان در زمستان و مجموع سال ۱۴۰۳ است. جدول ۲ نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی را به تفکیک اجزای آن و بر اساس گزارش بانک مرکزی به تصویر می‌کشد.

در سمت تقاضای اقتصاد، اختلاف بین دو نهاد آماری شدیدتر است. در شرایطی که گزارش بانک مرکزی از رشد‌های به ترتیب ۳/۸ درصدی و ۳/۵ درصدی هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی (به قیمت‌های ثابت) در فصل زمستان و مجموع سال ۱۴۰۳ حکایت دارد، ارقام متناظر در گزارش مرکز آمار به ترتیب معادل منفی ۰/۲ درصد و منفی ۰/۱ درصد ذکر شده است. بنابراین بانک مرکزی برآورد می‌کند که روند رشد مثبت مصرف خصوصی از فصل چهارم سال ۱۳۹۹ به این سو ادامه داشته و در سال ۱۴۰۳ نیز تداوم یافته، در حالی که مرکز آمار از توقف رشد مصرف خصوصی و بروز رکود در این زمینه در سال ۱۴۰۳ خبر می‌دهد. در نقطه مقابل، رشد مصرف بخش دولتی در سال ۱۴۰۳ از سوی هر دو نهاد آماری معادل ۳/۸ درصد عنوان شده است.

جدول ۲. نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی و اجزای آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد)

کل سال	۱۴۰۳				۱۴۰۲	
	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	کل سال	
۳/۵	۳/۸	۶/۳	۲/۵	۱/۵	۱/۶	مصرف خصوصی
۳/۸	۴/۱	۸/۵	۵/۰	-۲/۸	-۰/۶	مصرف دولتی
۳/۸	۴/۵	۴/۴	۳/۶	۲/۲	۶/۳	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۴/۷	۵/۴	۶/۴	۴/۸	۰/۱	۶/۲	ماشین‌آلات
۳/۰	۳/۷	۱/۶	۲/۴	۴/۲	۷/۰	ساختمان
۳/۵	۳/۸	۷/۳	۴/۷	-۱/۶	-۴/۴	سایر
						خالص صادرات کالاها و خدمات
۶/۰	۴/۳	۵/۹	۴/۱	۱۱/۲	۱۳/۲	صادرات کالاها و خدمات
۲/۷	۹/۲	-۲/۶	۳/۴	۰/۸	۱/۵	واردات کالاها و خدمات
۳/۷	۳/۱	۴/۲	۳/۵	۳/۹	۵/۳	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار

مأخذ: بانک مرکزی ایران، تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران، سال ۱۴۰۳ (به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۴۰۰)

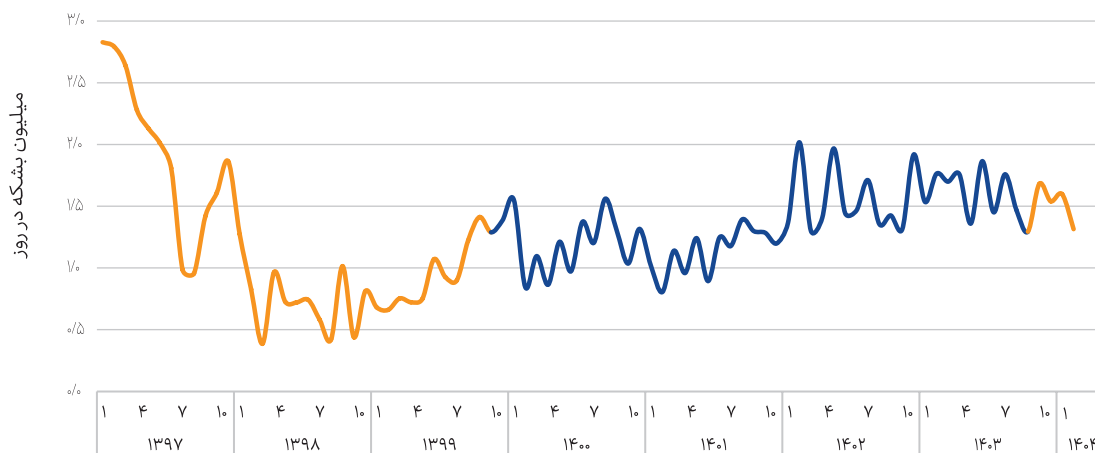
۲-۱. نفت

شیوع ویروس کرونا و افت شدید تقاضای جهانی نفت، صادرات ایران در سطوح پایین تثبیت شد. با آغاز دوره ریاست جمهوری جو بایدن در نیمه دوم سال ۱۳۹۹، روند صادرات نفت ایران به تدریج صعودی شد. البته تحریم‌ها به‌طور رسمی لغو نشدند، اما میانگین صادرات نفت و میعانات گازی به‌طور متوسط در سطوح بالاتری نسبت به سال‌های قبلی قرار گرفتند. میانگین صادرات نفت خام و میعانات گازی ایران از حدود ۹۸۲ هزار بشکه در روز در سال ۱۳۹۹ به حدود ۱/۶ میلیون بشکه در روز در سال ۱۴۰۲ رسید.

البته تمهیدات ایران در سال‌های اخیر برای دور زدن تحریم‌ها، منجر به سخت شدن رهگیری صادرات نفتی برای مراجع بین‌المللی شده است. گزارش تانکر ترکرز در سال ۲۰۲۴ نشان می‌دهد که ایران با تکیه بر شبکه‌ای از تعداد زیادی کشتی، بخش عمده‌ای از نفت خود را بدون شناسایی رسمی به چین، امارات و سوریه منتقل کرده است. بخش قابل توجهی از این صادرات به صورت تخفیف‌دار و از طریق واسطه‌های غیررسمی انجام می‌شود و چین سهم بسیار بزرگی از این صادرات دارد.

در سال‌های اخیر، اطلاعات رسمی درباره صادرات نفت ایران منتشر نشده و داده‌های موجود عمدتاً از منابع بین‌المللی و برآوردهای مستقل به دست می‌آیند. یکی از منابع در این حوزه، پایگاه اینترنتی تانکر ترکرز^۲ است که میانگین صادرات نفت خام و میعانات گازی ایران در ماه‌های آوریل و مه ۲۰۲۵ (تقریباً مطابق با فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۴) را به ترتیب حدود ۱/۶ و ۱/۳ میلیون بشکه در روز برآورد کرده است. این ارقام اگرچه در مقایسه با سال‌های پس از اعمال مجدد تحریم‌های آمریکا، به ویژه دوره ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰، بیشترند، اما نسبت به ماه‌های مشابه سال ۲۰۲۴، به ترتیب از رشدهای ۴/۱ درصدی و منفی ۲۵/۵ درصدی حکایت دارند. عمده این تحولات ریشه در تحولات سیاسی بین ایران و ایالات متحده آمریکا دارد. روند صادرات نفت ایران از ابتدای سال ۱۳۹۷ تا اردیبهشت ۱۴۰۴ در نمودار ۱ نشان داده شده است. پس از خروج دولت ترامپ از برجام در اردیبهشت ۱۳۹۷، صادرات نفت ایران با افتی چشمگیر و پیوسته مواجه شد و در پایان سال ۱۳۹۸ به کمتر از یک میلیون بشکه در روز کاهش یافت. در سال ۱۳۹۹، با

نمودار ۱. صادرات نفت و میعانات گازی ایران در سال‌های اخیر*

مأخذ: وبسایت تانکر ترکرز

* رنگ نارنجی نشان‌دهنده دوره‌های ریاست جمهوری دونالد ترامپ و رنگ آبی نشان‌دهنده زمان ریاست جمهوری جو بایدن در آمریکا است. یادداشت: داده‌های موجود در گزارش تانکر ترکرز بر اساس ماه‌های میلادی بوده که در اینجا به طور تقریبی با ماه‌های شمسی جایگزین شده‌اند.

۲. تانکر ترکرز یک سرویس آنلاین مستقل است که به ردیابی و گزارش‌گیری از حمل‌ونقل نفت خام و میعانات گازی در نقاط جغرافیایی مختلف می‌پردازد. این وبسایت از داده‌های ماهواره‌ای روزانه، تصاویر ساحلی و اطلاعات ای‌ای‌اس (سیستم شناسایی خودکار) برای تحلیل‌ها و گزارش‌های صادرات دریایی استفاده می‌کند.

صادرات روزانه نفت و میعانات گازی ایران از ۱/۹ میلیون بشکه در سپتامبر ۲۰۲۴ به ۱/۳ میلیون بشکه در ژانویه ۲۰۲۵ رسید که حاکی از کاهش ۳۰/۶ درصدی بود. این کاهش را می‌توان به تحریم‌های وضع‌شده توسط جو بایدن در روزهای آخر ریاست جمهوری‌اش نسبت داد. با وجود تغییر دولت در ایالات متحده و روی کار آمدن دوباره دونالد ترامپ، به نظر می‌رسد اقدامات محدودکننده واشنگتن برای جلوگیری از صادرات نفت ایران به چین، حداقل تا ماه فوریه ۲۰۲۵ تأثیرگذاری ملموسی نداشته‌اند. احتمالاً تداوم فضای گفت‌وگو میان ایران و غرب در عین حال، وابستگی چین - و به دنبال آن بازار جهانی - به نفت

تخفیف‌دار ایران مانع از افت شدید صادرات نفتی ایران شده‌اند. علاوه بر تانکر ترکرز، وبسایت کپلر^۳ نیز اطلاعاتی را در خصوص صادرات نفت خام ایران منتشر می‌کند که اختلاف قابل توجهی با داده‌های تانکر ترکرز دارد و در جدول ۳ نمایش داده شده است. برای مثال تانکر ترکرز رشد نقطه به نقطه صادرات روزانه نفت و میعانات گازی ایران در ماه مه ۲۰۲۵ را منفی ۲۵/۵ درصد گزارش می‌کند، در حالی که کپلر رشد صادرات نفت خام ایران در همین مدت را مثبت ۲۵/۹ درصد تخمین می‌زند. باید توجه داشت که کپلر صرفاً صادرات نفت خام و تانکر ترکرز صادرات نفت خام و میعانات گازی را برآورد می‌کند.

جدول ۳. صادرات نفت خام ایران در ماه‌های مختلف سال ۲۰۲۵ (بشکه در روز)

میزان صادرات نفت	درصد تغییر نسبت به ماه مشابه سال قبل
ژانویه	۱,۴۸۳,۳۷۰
فوریه	۱,۷۰۶,۴۲۰
مارس	۱,۶۶۹,۵۲۰
آوریل	۱,۶۸۴,۴۷۰
مه	۱,۸۳۶,۸۸۰

مأخذ: خیرگزاری سی‌ان‌بی‌سی به نقل از کپلر

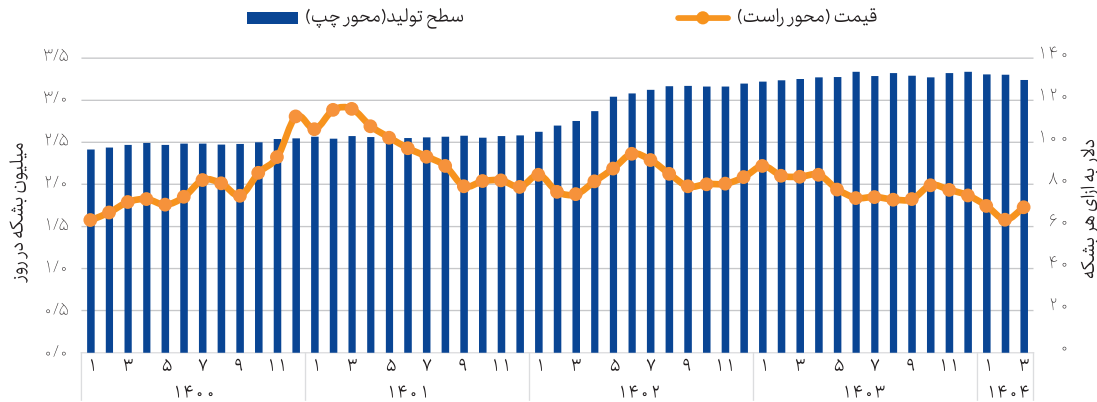
تنش‌های فزاینده میان ایران و اسرائیل، به ویژه در قالب درگیری‌های مستقیم نظامی به شکل معنادراری ریسک صادرات نفت ایران را افزایش می‌دهند. چنین شرایطی نه تنها زیرساخت‌های تولیدی و صادراتی نفت ایران را در معرض تهدید قرار می‌دهد، بلکه واکنش بازارهای جهانی و سیاست‌گذاران بین‌المللی را برمی‌انگیزد. در این فضا، کشورهای خریدار مانند چین ممکن است در مواجهه با تحریم‌های ثانویه یا عدم قطعیت‌های امنیتی، از معاملات مستقیم با ایران عقب‌نشینی کنند یا قراردادهای نفتی را با واسطه‌های بیشتری پیش ببرند. افزون بر آن، بیم حمل‌ه‌ها به تأسیسات نفتی یا خطوط انتقال انرژی ایران، هزینه بیمه و حمل‌ونقل دریایی را به شدت افزایش داده و در عمل درآمد صادراتی را کاهش می‌دهد. همه این عوامل می‌توانند به افت صادرات و کاهش درآمد ارزی ایران منجر شوند، حتی اگر از نظر فنی بتوان سطح تولید را حفظ کرد.

از سوی دیگر، شکست یا توقف مذاکرات هسته‌ای و بسته شدن مسیر دیپلماتی، باعث مسدود ماندن کانال‌های رسمی صادرات نفت ایران شده و وابستگی کشور به شبکه‌های غیررسمی و بازار خاکستری را بیشتر می‌کند. این وابستگی ساختاری به مسیرهای پرهزینه، ناپایمن و غیرشفاف صادرات نفت، نه تنها قدرت چانه‌زنی ایران در بازارهای جهانی را کاهش می‌دهد، بلکه ریسک ناپایداری درآمدهای نفتی را افزایش می‌دهد. جدای از احتمال تشدید تحریم‌ها از سوی آمریکا، فشار جامعه جهانی از طریق شورای امنیت سازمان ملل (فعال‌سازی احتمالی مکانیزم

ماشه) می‌تواند به کاهش شدید خرید نفت از ایران بی‌انجامد. انتشار رسمی آمار تولید نفت کشور تقریباً از همان اوایل دور جدید تحریم‌ها در سال ۱۳۹۷ مختل شد و بهترین آمار در دسترس آن مربوط به گزارش‌های اوپک است که از منابع ثانویه دریافت می‌شود. بر اساس این گزارش‌ها، متوسط تولید نفت خام کشور در ماه ژوئن ۲۰۲۵ (تقریباً مطابق با خرداد ۱۴۰۴)، به حدود ۳/۲ میلیون بشکه در روز رسید که نسبت به ماه مشابه سال قبل، رشد منفی ۳/۰ درصدی را نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد که به دلیل محدودیت‌های فنی و فرسودگی تجهیزات و چاه‌های نفتی، تولید نفت ایران به حد بالای خود نزدیک شده و افزایش بیشتر تولید نفت ایران در کوتاه‌مدت قابل دستیابی نیست. نمودار ۲ متوسط تولید روزانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران را از ابتدای سال ۱۴۰۰ تا خرداد سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد. قیمت نفت خام در ماه‌های اخیر تحت تأثیر عواملی مانند تقاضای چین، سیاست‌های محدودکننده عرضه از سوی ائتلاف اوپک پلاس و تنش‌های ژئوپلیتیکی خاورمیانه قرار گرفته است. افزایش ریسک‌های ناشی از تقابل ایران و اسرائیل و احتمال اختلال در مسیر عبور نفت از تنگه هرمز بر قیمت نفت در ماه‌های اخیر مؤثر بوده است. با این حال میانگین قیمت هر بشکه نفت خام سنگین ایران در ماه ژوئن سال ۲۰۲۵ به ۶۹/۱ دلار به ازای هر بشکه (بدون لحاظ تخفیف‌های فروش) رسید که نسبت به ماه مشابه سال قبل کاهش ۱۲/۴ درصدی را نشان می‌دهد.

۳. کپلر (Kpler) یک شرکت داده‌محور و تحلیل‌گر بازار انرژی و کالاهای اساسی است که اطلاعات جامعی را درباره تجارت جهانی نفت، گاز، محصولات پالایشی و حمل‌ونقل ارائه می‌دهد.

نمودار ۲. متوسط تولید روزانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران

مأخذ: گزارش‌های ماهانه اوپک از بازار نفت، آمار تولید بر اساس منابع ثانویه یادداشت: داده‌های موجود در گزارش اوپک بر اساس ماه‌های میلادی بوده که در اینجا به طور تقریبی با ماه‌های شمسی جایگزین شده است.

بیان می‌دارد که چین طی سال‌های اخیر به اصلی‌ترین خریدار نفت ایران تبدیل شده، به گونه‌ای که صادرات نفت خام و میعانات گازی ایران به مقصد چین از ۵۹۷ هزار بشکه در روز در سال ۲۰۱۸ به ۱/۴ میلیون بشکه در سال ۲۰۲۴ بالغ شده است. در مقابل، این صادرات به سایر کشورها کاهش قابل توجهی داشته و از ۱/۴ میلیون بشکه در سال ۲۰۱۸ به حدود ۴۰ هزار بشکه در سال ۲۰۲۴ کاهش یافته است. این افت شدید نشان‌دهنده محدودیت‌های بین‌المللی ناشی از تحریم‌ها است که اکثر مشتریان سابق نفت ایران را وادار به ترک بازار کرده است. در حال حاضر به جز چین، کشورهای معدودی مانند امارات متحده عربی باقی مانده‌اند که به طور محدود و ناچیز از ایران نفت وارد می‌کنند. بخش نفت اگرچه همچنان یکی از مهمترین پیمان‌های رشد اقتصادی ایران است، آینده آن به شدت به تحولات سیاست خارجی و ساختار جدید بازار انرژی در جهان بستگی دارد. چشم‌انداز کنونی از کاهش همزمان حجم و قیمت نفت صادراتی ایران در ماه‌های پیش رو حکایت دارد.

بر اساس برآوردهای اداره اطلاعات انرژی ایالات متحده آمریکا^۴، درآمد ایران از محل صادرات نفت خام و میعانات گازی در سال ۲۰۱۸ حدود ۵۱ میلیارد دلار بود که با بازگشت کامل تحریم‌های ایالات متحده و اتمام معافیت‌های موقت در سال ۲۰۱۹، به شدت کاهش یافت و در سال ۲۰۲۰ حتی به حدود ۵ میلیارد دلار رسید. از سال ۲۰۲۱ به بعد، با بهبود نسبی قیمت جهانی نفت و افزایش تدریجی صادرات پنهان، درآمدهای نفتی ایران روند افزایشی به خود گرفت و در سال ۲۰۲۳ به حدود ۴۲ میلیارد دلار رسید. برآوردهای سال ۲۰۲۴ نیز حاکی از حفظ این درآمد در سطح ۴۳ میلیارد دلار است. باید توجه داشت که این ارقام تنها شامل صادرات نفت خام و میعانات گازی بوده و سایر مایعات نفتی در آنها لحاظ نشده‌اند. بنابراین می‌توان گفت رقم واقعی درآمدهای نفتی ایران از این ارقام بیشتر بوده، اگرچه تهاثر کالا احتمالاً بخشی از این درآمد اسمی را کاهش داده است. گزارش اداره اطلاعات انرژی ایالات متحده آمریکا با استناد به ورتکسا^۵

4. U.S. Energy Information Administration (EIA)

5. Vortexa Analytics tanker tracker

۳. بازار نیروی کار

بر اساس جدیدترین گزارش مرکز آمار ایران از بازار نیروی کار، در بهار ۱۴۰۴ نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر با کاهش ۰/۴ واحد درصدی و ۰/۵ واحد درصدی به ترتیب نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳ و زمستان ۱۴۰۳، به ۷/۳ درصد رسیده است. علاوه بر این، سهم اشتغال ناقص (کار کمتر از ۴۴ ساعت در هفته) رقم ۶/۶ درصد را در این فصل ثبت کرده است که نسبت به فصل مشابه سال گذشته از کاهش قابل توجه ۱/۳ واحد درصدی حکایت دارد. همچنین سایر شاخص‌های بازار کار مثل نسبت اشتغال (نسبت تعداد افراد شاغل به کل جمعیت در سن کار) و نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی، در طول این دوره نسبت به دوره مشابه سال قبل بهبود نشان می‌دهند. با این حال، نرخ مشارکت اقتصادی در بهار ۱۴۰۴ نسبت به فصل مشابه ۱۴۰۳ بدون تغییر مانده، اگرچه نسبت به زمستان ۱۴۰۳ با افزایش ۱/۱ واحد درصدی روبه‌رو شده است.

علاوه بر این، در این فصل نسبت به فصل مشابه سال قبل، در مجموع ۷۹۴/۶ هزار نفر به جمعیت در سن کار افزوده شده که سهم مردان و زنان از این مقدار به ترتیب ۴۸/۵ درصد (۳۸۵/۷ هزار نفر) و ۵۱/۵ درصد (۴۰۸/۹ هزار نفر) بوده است. در این مدت اگرچه ۳۱۰/۴ هزار نفر به جمعیت فعال مردان اضافه شده، اما کاهش ۲۶/۵ هزار نفری از جمعیت فعال زنان در این دوره باعث شده است که در مجموع تنها حدود ۲۸۳/۸ هزار نفر به جمعیت فعال کشور اضافه شود که ۳۵/۷ درصد از جمعیت اضافه‌شده در سن کار را پوشش می‌دهد. بر این اساس، از کل جمعیت در سن کار کشور در بهار ۱۴۰۴، معادل ۴۱/۲ درصد فعال بوده‌اند که در مقایسه با فصل مشابه سال گذشته بدون تغییر مانده است. این نرخ پایین مشارکت عمدتاً از جانب جمعیت بانوان کشور ایجاد می‌شود، به طوری که از جمعیت ۳۳/۰ میلیون نفری زنان ۱۵ ساله و بیشتر در ایران، تنها ۴/۶ میلیون نفر قابلیت و تمایل به انجام کار داشته‌اند. به عبارت دیگر نرخ مشارکت اقتصادی بانوان در بهار ۱۴۰۴ تنها ۱۴/۰ درصد بوده و از همین جمعیت اندک ۴/۶ میلیون نفری زنان مایل به کار نیز صرفاً حدود ۴/۰ میلیون نفر موفق به پیدا کردن شغل مورد نظر خود شده‌اند. از حدود ۲۵/۱ میلیون نفر شاغل در بهار ۱۴۰۴، ۵۲/۴ درصد از آنها در بخش خدمات، ۳۳/۰ درصد در بخش صنعت و مابقی (۱۴/۶ درصد) در بخش کشاورزی مشغول بوده‌اند. اشتغال بخشی از این جمعیت به اصطلاح ناقص بوده، به این معنی که به دلایل اقتصادی نظیر افت تولید یا مانند آن، کمتر از ۴۴ ساعت در هفته کار کرده‌اند، در حالی که خواهان و آماده انجام کار بیشتر بوده‌اند. در بهار ۱۴۰۴ حدود ۱/۷ میلیون نفر معادل ۶/۶ درصد از جمعیت شاغل، دارای اشتغال ناقص بوده‌اند که ۱/۳ واحد درصد نسبت به بهار سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است. جدول ۴ برخی شاخص‌های مهم بازار کار کشور را در بهار ۱۴۰۴ با فصل مشابه سال ۱۴۰۳ مقایسه می‌کند.

در بهار ۱۴۰۴ نرخ بیکاری برای مردان ۶/۰ درصد و برای زنان ۱۳/۷ درصد گزارش شده است. به این ترتیب نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، نرخ بیکاری برای مردان و زنان به ترتیب ۰/۲ واحد درصد و ۱/۳ واحد درصد کاهش داشته است. در واقع در این مدت حدود ۳۷۷/۰ هزار نفر به جمعیت شاغل کشور اضافه شده که ۳۴۰/۳ هزار نفر از آنها مرد و تنها ۳۶/۷ هزار نفر از آنها زن بوده‌اند. به این ترتیب نسبت اشتغال در میان مردان در سن کار با بهبود ۰/۳ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، به ۶۴/۳ درصد رسیده است. با این حال این نسبت در میان زنان در سن کار بدون تغییر نسبت به بهار ۱۴۰۳، در سطح ۱۲/۱ درصد تثبیت شده است. در مجموع نسبت اشتغال با افزایش ۰/۲ واحد درصدی نسبت به بهار ۱۴۰۳ به ۳۸/۲ درصد بالغ شده است. افزون بر این، از جمعیت ۲/۰ میلیون نفری بیکاران کشور در بهار ۱۴۰۴، معادل ۱/۳ میلیون نفر جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله بوده‌اند و نرخ بیکاری برای این بازه سنی ۱۴/۵ درصد محاسبه شده است که نسبت به بهار ۱۴۰۳، کاهش ۰/۵ واحد درصدی را نشان می‌دهد. همچنین ۷۹۳/۳ هزار نفر دارای تحصیلات عالی در این فصل بیکار بوده‌اند که حاکی از نرخ بیکاری ۱۰/۴ درصدی برای این گروه است. این نرخ برای مردان و زنان تحصیل‌کرده به ترتیب برابر ۷/۱ درصد و ۱۷/۶ درصد بوده که نسبت به بهار ۱۴۰۳ کاهش به ترتیب ۰/۷ واحد درصدی و ۲/۴ واحد درصدی را نشان می‌دهد. در بهار ۱۴۰۴ سهم بیکاری افراد دارای تحصیلات دانشگاهی از کل بیکاری کشور به حدود ۴۰/۰ درصد رسیده که نسبت به بهار ۱۴۰۳ کاهش حدود ۳/۰ واحد درصدی داشته است. از ۷۹۳/۳ هزار نفر دارای تحصیلات عالی بیکار در این فصل، ۴۶/۵ درصد را مردان و ۵۳/۵ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. با این حال، سهم افراد دارای تحصیلات عالی از کل شاغلان در بهار ۱۴۰۴ با کاهش ۰/۵ واحد درصدی نسبت به فصل بهار ۱۴۰۳ به ۲۷/۱ درصد تقلیل یافته است.

جدول ۴. شاخص‌های اصلی بازار کار ایران به تفکیک جنسیت برای جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر

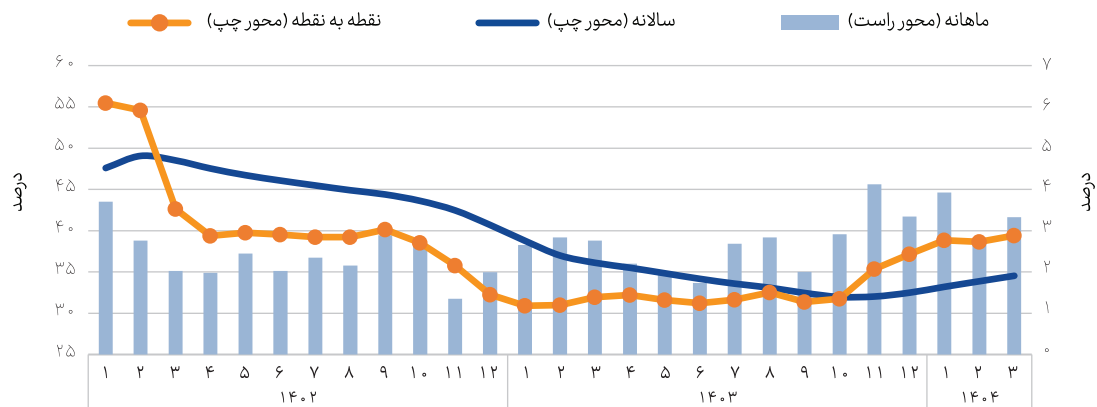
	بهار ۱۴۰۴			بهار ۱۴۰۳			
	زن	مرد	کل	زن	مرد	کل	
مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۱۴/۰	۶۸/۴	۴۱/۲	۱۴/۳	۶۸/۳	۴۱/۲	نرخ (درصد)
	۴/۶	۲۲/۵	۲۷/۱	۴/۷	۲۲/۲	۲۶/۸	تعداد (میلیون نفر)
اشتغال جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۱۲/۱	۶۴/۳	۳۸/۲	۱۲/۱	۶۴/۰	۳۸/۰	نسبت (درصد)
	۴/۰	۲۱/۱	۲۵/۱	۴/۰	۲۰/۸	۲۴/۷	تعداد (میلیون نفر)
بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۱۳/۷	۶/۰	۷/۳	۱۵/۰	۶/۲	۷/۷	نرخ (درصد)
	۰/۶	۱/۳	۲/۰	۰/۷	۱/۴	۲/۱	تعداد (میلیون نفر)
بیکاری جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله	۲۳/۹	۱۲/۱	۱۴/۵	۲۵/۴	۱۲/۲	۱۵/۰	نرخ (درصد)
	۰/۵	۰/۹	۱/۳	۰/۵	۰/۹	۱/۴	تعداد (میلیون نفر)
بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی	۱۷/۶	۷/۱	۱۰/۴	۲۰/۰	۷/۸	۱۱/۶	نرخ (درصد)
	۰/۴	۰/۴	۰/۸	۰/۵	۰/۴	۰/۹	تعداد (میلیون نفر)
سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی (درصد)	۳/۹	۷/۱	۶/۶	۴/۶	۸/۵	۷/۹	
جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر (میلیون نفر)	۳۳/۰	۳۲/۹	۶۵/۸	۳۲/۶	۳۲/۵	۶۵/۰	

مأخذ: مرکز آمار ایران، چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در بهار ۱۴۰۴

۴. قیمت‌ها و تورم

بر اساس گزارش مرکز آمار ایران از شاخص قیمت مصرف‌کننده، نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده که از اسفند ۱۴۰۳ وارد روندی افزایشی شده بود، در سه ماه متوالی بهار امسال نیز در همین مسیر پیش رفت و از ۳۳/۲ درصد در فروردین ۱۴۰۴ به ۳۴/۵ درصد در خرداد رسید. نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده نیز در ادامه روند افزایشی خود از دی ۱۴۰۳، از ۱۴/۷ درصد در آن ماه به ۳۸/۸ درصد در فروردین امسال رسید، اما در مجموع در بهار امسال با دامنه کمی در نوسان بود و در نهایت این فصل را با نرخ ۳۹/۴ درصد به پایان رساند. نرخ تورم ماهانه در بهار امسال دارای افت و خیز بود و در فروردین امسال بیشترین رقم خود معادل ۳/۹ درصد را به ثبت رساند. نمودار ۳ روند نرخ‌های تورم مصرف‌کننده را از ابتدای ۱۴۰۲ تا پایان بهار ۱۴۰۴ به تصویر می‌کشد.

نمودار ۳. نرخ‌های تورم مصرف‌کننده از ابتدای ۱۴۰۲ تا پایان بهار ۱۴۰۴

مأخذ: مرکز آمار ایران، شاخص‌های قیمت، شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کل کشور

سیاسی و نظامی در پایان بهار ۱۴۰۴ و تبعاتی که وضعیت جنگی بر نظام بانکی داشت، این احتمال وجود دارد که سیاست سهل‌گیرانه‌تری برای کنترل مقداری ترانزنامه بانک‌ها در این برهه در نظر گرفته شده باشد و آثار تورمی آن با وقفه در اقتصاد ظاهر شود.

نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده از دی ۱۴۰۳ وارد روند افزایشی شد و از ۳۱/۷ درصد در آن ماه به ۳۸/۸ درصد در فروردین ۱۴۰۴ افزایش یافت. این نرخ در اردیبهشت ۱۴۰۴ اندکی کاهش یافت و به رقم ۳۸/۶ رسید، اگرچه در نهایت با ۰/۸ واحد درصد افزایش، بهار ۱۴۰۴ را با نرخ ۳۹/۴ درصد به پایان رساند. نرخ‌های تورم نقطه به نقطه و ماهانه مصرف‌کننده در طول بهار ۱۴۰۴ عمدتاً بالاتر از نرخ‌های متناظر در طول بهار ۱۴۰۳ بودند و از این محل نیز افزایش نرخ تورم سالانه در ماه‌های پیش رو مورد انتظار است.

بررسی نرخ تورم به تفکیک گروه‌های دوازده‌گانه سبد کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کل کشور نشان می‌دهد که در پایان خرداد ۱۴۰۴، بیشترین نرخ تورم سالانه و نقطه به نقطه مربوطه به گروه کالاها و خدمات متفرقه به ترتیب با ۴۲/۳ درصد و ۴۹/۳ درصد و کمترین آنها مربوط به گروه ارتباطات به ترتیب با ۲۳/۲ درصد و ۲۵/۶ درصد بوده

روند کاهشی نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده که از واپسین ماه بهار ۱۴۰۲ آغاز شده بود به طور مستمر تا بهمن ۱۴۰۳ ادامه یافت و نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده در آن ماه به کف ۳۲/۰ درصدی خود از ابتدای سال ۱۴۰۲ به بعد رسید. این روند کاهشی را می‌توان تا حد زیادی به سیاست کنترل مقداری ترانزنامه بانک‌ها نسبت داد که بر اساس آن بانک‌های تجاری و تخصصی به ترتیب مکلف به رعایت سقف ماهانه ۲/۰ درصدی و ۲/۵ درصدی رشد دارایی‌هایی خود (به جز موارد استثنا^۱) هستند. با این حال و به رغم سیاست بانک مرکزی، ارقام عمده پولی نشان می‌دهند که به ویژه در تابستان سال ۱۴۰۳ و در پی آزادسازی بخشی از سپرده‌های قانونی بانک‌ها، میانگین رشد ماهانه دارایی‌های مشمول بخشنامه این نهاد پولی در نظام بانکی از سقف‌های مقرر فراتر رفته است. به این ترتیب افزایش آهنگ رشد نقدینگی به موازات انتظارات تورمی جدید در پی تحولات سیاسی و بین‌المللی، نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده را از اسفند ۱۴۰۳ به این سو وارد روند افزایشی کرد تا این متغیر در فروردین سال ۱۴۰۴ به ۳۳/۲ درصد، در اردیبهشت به ۳۳/۹ درصد و در خرداد به ۳۴/۵ درصد برسد که البته این نرخ‌ها همچنان از نرخ‌های متناظر در ماه‌های بهار سال ۱۴۰۳ کمترند. شایان ذکر است که در پی تحولات

۶. برای اطلاعات بیشتر در این زمینه به بخش متغیرهای پولی و اعتباری نگاه کنید.

طول سه ماه متوالی بهار، شاهد روندی افزایشی بوده و از ۲۹/۶ درصد در فروردین به ۳۲/۷ درصد در خرداد افزایش یافته است. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه در هر دو گروه یادشده - به ویژه در گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها - در طول بهار ۱۴۰۴ به طور متوسط نسبت به زمستان ۱۴۰۳ سطوح بالاتری را تجربه کرده است. جدول ۵ نرخ‌های تورم به تفکیک گروه‌های دوازده‌گانه سید کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کل کشور را به ترتیب ضریب اهمیت هر یک از آنها از بیشترین به کمترین در خرداد ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

است. بیشترین نرخ تورم ماهانه در همین ماه متعلق به گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها با ۴/۹ درصد و کمترین آن مربوط به گروه ارتباطات با ۰/۹ درصد بوده است.

نرخ تورم سالانه در گروه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها که دارای بیشترین وزن در سید مصرفی است در طول سه ماه بهار ۱۴۰۴ به طور مداوم کاهش یافته و از ۳۹/۵ درصد در فروردین به ۳۸/۹ درصد در خرداد رسیده است. برخلاف این گروه، نرخ تورم سالانه در گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها به عنوان دومین گروه از نظر وزنی در سید مصرفی در

جدول ۵. نرخ تورم سید کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور در خرداد ۱۴۰۴ (درصد)

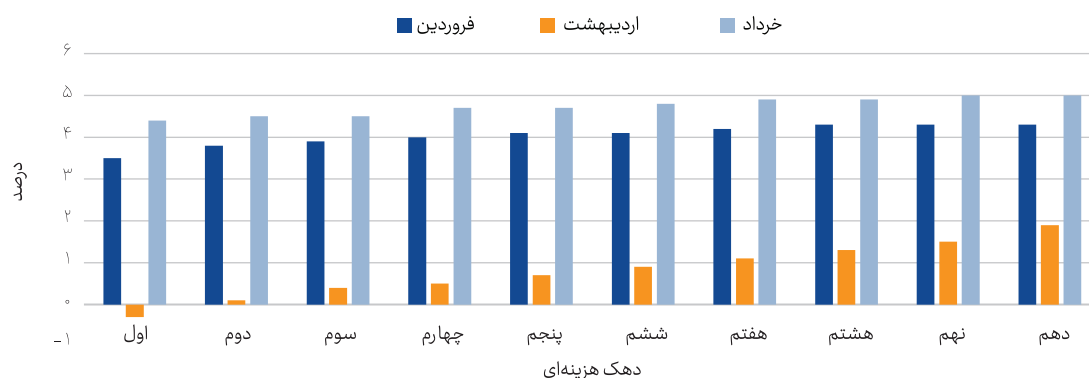
شاخص کل	شرح	نرخ تورم		
		ضریب اهمیت	ماهانه	نقطه به نقطه
				دوازده ماهه
		۱۰۰/۰۰	۳/۳	۳۴/۵
	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۳۶/۱۱	۲/۳	۳۸/۹
	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۸/۸۲	۴/۹	۳۲/۷
	حمل و نقل	۸/۹۳	۲/۶	۲۹/۷
	بهداشت و درمان	۶/۶۸	۲/۸	۳۲/۸
	پوشاک و کفش	۴/۵۲	۲/۷	۳۱/۱
	کالاها و خدمات متفرقه	۴/۴۲	۲/۶	۴۲/۳
	مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	۴/۴۰	۳/۹	۳۰/۱
	ارتباطات	۲/۴۱	۰/۹	۲۳/۲
	هتل و رستوران	۱/۳۵	۲/۹	۳۱/۴
	آموزش	۰/۸۸	۱/۰	۳۵/۷
	تفریح و فرهنگ	۰/۸۷	۲/۹	۳۱/۰
	دخانیات	۰/۶۲	۲/۶	۲۹/۵

مأخذ: مرکز آمار ایران، داده‌ها و اطلاعات آماری، شاخص‌های قیمت، خرداد ۱۴۰۴

زمستان ۱۴۰۳، دهک‌های پایین هزینه‌ای در بهار ۱۴۰۴ تورم ماهانه کمتری را برای تامین نیازهای اولیه زندگی نسبت به سایر دهک‌ها تجربه کرده‌اند. نمودار ۴ نرخ تورم ماهانه مجموع دو گروه "خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها" و "دخانیات" را به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای در بهار ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

گزارش مرکز آمار ایران از نرخ تورم مصرف‌کننده به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد که کمترین نرخ تورم ماهانه در خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها و دخانیات در سه ماه متوالی بهار ۱۴۰۴ مربوط به دهک اول هزینه‌ای و بیشترین آن مربوط به دهک آخر بوده است. بنابراین برخلاف

نمودار ۴. نرخ تورم ماهانه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها و دخانیات در بهار ۱۴۰۴

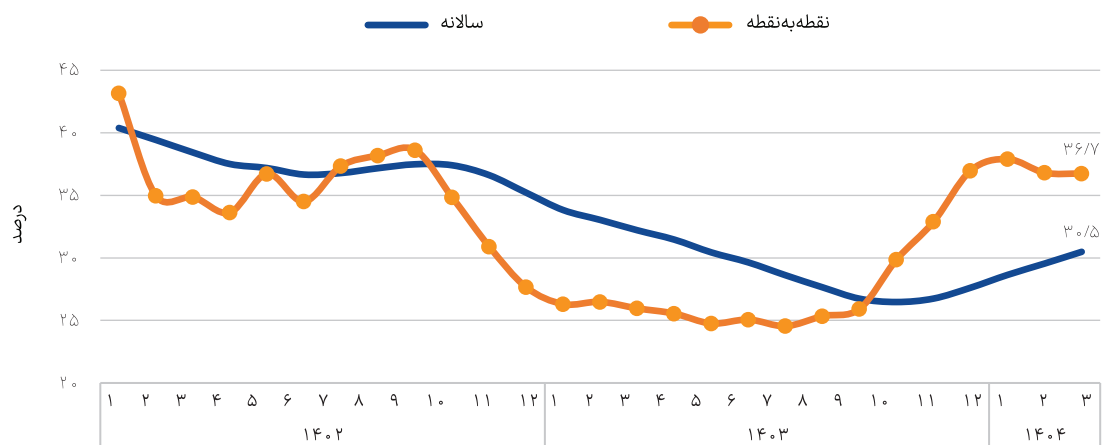

مأخذ: مرکز آمار ایران، داده‌ها و اطلاعات آماری، شاخص‌های قیمت، فروردین، اردیبهشت و خرداد ۱۴۰۴

رسیده بود، از زمستان ۱۴۰۳ روندی فزاینده در پیش گرفت تا به اوج ۳۷/۹ درصد در فروردین ۱۴۰۴ برسد. این نرخ در خرداد ۱۴۰۴ معادل ۳۶/۷ درصد بوده است. علاوه بر این، گزارش مرکز آمار نیز حاکی از افزایش نرخ تورم سالانه تولیدکننده به ۳۱/۷ درصد در زمستان ۱۴۰۳ است. لازم به ذکر است که اگرچه آمار نرخ تورم تولیدکننده مرکز آمار ایران از نظر مقداری بیشتر از اعداد اعلامی بانک مرکزی است، اما هر دو نهاد روند مشابهی از تغییرات نرخ تورم تولیدکننده را حکایت می‌کنند. نمودار ۵ روند تحولات نرخ تورم سالانه و نقطه به نقطه تولیدکننده را از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا پایان بهار ۱۴۰۴ بر اساس داده‌های بانک مرکزی به تصویر می‌کشد.

آخرین گزارش مرکز آمار ایران از شاخص قیمت تولیدکننده (با تواتر فصلی) در زمان تهیه این گزارش مربوط به زمستان ۱۴۰۳ است که سال پایه ۱۳۹۵ را مبنای قرار داده است. آمار بانک مرکزی که شاخص مذکور را با تواتر ماهانه ارائه می‌کند، تا پایان خرداد ۱۴۰۴ و بر مبنای سال پایه ۱۴۰۰ در دسترس است. بر اساس آمار بانک مرکزی، نرخ تورم سالانه تولیدکننده - به عنوان متغیر پیشران نرخ تورم مصرف‌کننده - تا دی ماه سال ۱۴۰۳ در روندی کاهشی به کف ۲۶/۵ درصد رسید، اما از بهمن ۱۴۰۳ وارد روندی افزایشی شد و در نهایت در خرداد ۱۴۰۴ رقم ۳۰/۵ درصد را ثبت کرد. نرخ تورم نقطه به نقطه تولیدکننده که در مهر ماه ۱۴۰۳ به کف ۲۴/۵ درصد

نمودار ۵. نرخ‌های تورم تولیدکننده از ابتدای ۱۴۰۲ تا پایان بهار ۱۴۰۴ بر مبنای سال پایه ۱۴۰۰

مآخذ: بانک مرکزی ایران، شاخص‌های قیمت، شاخص قیمت تولیدکننده، شماره‌های مختلف

۵. تراز پرداخت‌ها

برآورد بانک مرکزی از موازنه پرداخت‌ها - حاصل جمع سه جزء حساب جاری، خالص حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم افتادگی‌های محاسباتی - در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ معادل ۷۱۲ میلیون دلار بوده است. این در حالی است که در مدت مشابه سال ۱۴۰۲ این رقم معادل ۱/۲ میلیارد دلار گزارش شده بود.

و حساب انتقالات جاری تشکیل شده است و عمده افزایش حساب جاری در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به رشد چشمگیر حساب کالا (تراز بازرگانی کالایی) مربوط می‌شود. حساب کالا که اختلاف ارزش صادرات و واردات کالاها را منعکس می‌کند، با افزایش قابل توجه ۶۸/۸ درصدی، از ۱۵/۰ میلیارد دلار در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۲ به ۲۵/۴ میلیارد دلار در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ رسیده است. کسری تراز بازرگانی غیرنفتی (اختلاف واردات و صادرات غیرنفتی) کشور در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن کاهش ۱۰/۳ درصدی داشته و به ۲۳/۴ میلیارد دلار رسیده، در حالی که مازاد تراز بازرگانی نفتی در این مدت با رشد ۱۸/۶ درصدی به ۴۸/۸ میلیارد دلار بالغ شده است.

کسری حساب خدمات در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ بدون تغییر نسبت به نه ماهه نخست سال ۱۴۰۲ معادل ۸/۱ میلیارد دلار بوده و کسری حساب درآمد^۲ نیز از ۶۴۹ میلیون دلار به ۸۸۰ میلیون دلار در همین مدت افزایش یافته است. جدول ۶ جزییات موازنه پرداخت‌ها را نشان می‌دهد.

حساب جاری در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۲ دارای مازاد حدوداً ۶/۳ میلیارد دلاری بود که با افزایش ۱۵۷/۴ درصدی به مازاد ۱۶/۲ میلیارد دلاری در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ تبدیل شده است. از سوی دیگر کسری خالص حساب سرمایه از ۱۸/۹ میلیارد دلار در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۲ به ۱۴/۰ میلیارد دلار در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ تنزل یافته است. کاهش موازنه پرداخت‌ها در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۲ با وجود رشد قابل توجه مازاد حساب جاری و کاهش کسری حساب سرمایه، ریشه در اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها دارد. در واقع در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۲ رقم قابل توجه ۱۳/۹ میلیارد دلاری برای اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها در نظر گرفته شده بود که حدود ۹۲/۳ درصد حساب کالا و ۳۲/۸ درصد صادرات نفتی در همین مدت محسوب می‌شد. این رقم در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به منفی ۱/۴ میلیارد دلار تغییر یافته که اگرچه همچنان در خور توجه است، اما از افزایش دقت نسبی محاسبات تراز پرداخت‌ها حکایت دارد.

حساب جاری از چهار جزء حساب کالا، حساب خدمات، حساب درآمد

۷. عمدتاً شامل دریافت و پرداخت‌های مربوط به جبران خدمات کارگران و درآمدها و هزینه‌های سرمایه‌گذاری

جدول ۶. جزییات موازنه پرداخت‌ها (میلیون دلار-درصد)

رشد نه ماهه نخست ۱۴۰۳ به نه ماهه نخست ۱۴۰۲	نه ماهه نخست ۱۴۰۳	کل سال ۱۴۰۲	نه ماهه نخست ۱۴۰۲	
۱۵۷/۴	۱۶,۱۵۵	۸,۵۹۲	۶,۲۷۷	حساب جاری
۶۸/۸	۲۵,۳۸۸	۲۱,۰۷۷	۱۵,۰۴۴	حساب کالا
۱۶/۲	۸۶,۱۳۰	۱۰۰,۵۱۹	۷۴,۰۹۲	صادرات کالا (فوب)
۱۸/۳	۵۰,۰۷۱	۵۶,۷۹۶	۴۲,۳۱۵	صادرات نفتی
۱۳/۵	۳۶,۰۵۹	۴۳,۷۲۳	۳۱,۷۷۸	صادرات غیرنفتی
۲/۹	۶۰,۷۴۲	۷۹,۴۴۲	۵۹,۰۴۹	واردات کالا (فوب)
۸/۷	۱,۲۷۶	۲,۵۰۴	۱,۱۷۴	گاز و فرآورده‌های نفتی
۲/۷	۵۹,۴۶۶	۷۶,۹۳۷	۵۷,۸۷۴	سایر کالاها
۰/۷	-۸,۱۲۸	-۱۱,۱۵۸	-۸,۰۷۵	حساب خدمات
۳۵/۶	-۸۸۰	-۱,۲۸۸	-۶۴۹	حساب درآمد
۴۲۵/۵	-۲۲۶	-۳۹	-۴۳	حساب انتقالات جاری
-۲۵/۸	-۱۴,۰۴۶	-۱۹,۸۸۲	-۱۸,۹۳۸	خالص حساب سرمایه
-	-۱,۳۹۷	۱۱,۱۷۸	۱۳,۸۸۶	اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها
-۴۱/۹	۷۱۲	-۱۱۲	۱,۲۲۵	موازنه کل

مأخذ: بانک مرکزی ایران، نماگرهای اقتصادی

کشور وارد شده است. صادرات گمرکی کشور در این فصل نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳ به لحاظ وزنی رشد منفی ۹/۳ درصدی و به لحاظ ارزشی رشد منفی ۱۴/۴ درصدی داشته است. در مقابل، واردات گمرکی در همین مدت به لحاظ وزنی معادل ۴/۴ درصد کاهش و به لحاظ ارزشی معادل ۱۱/۷ درصد کاهش داشته است. بنابراین کسری تراز تجاری گمرکی کشور از ۱,۱۳۹ میلیون دلار در بهار ۱۴۰۳ به ۱,۳۷۴ میلیون دلار در بهار ۱۴۰۴ رسیده است. در بهار ۱۴۰۴ معادل ۱۱ میلیون و ۱۳۳ هزار تن کالاهای پتروشیمی به ارزش ۴ میلیارد و ۶۸۴ میلیون دلار از کشور صادر شده که از لحاظ وزنی و ارزشی به ترتیب ۲۸/۷ درصد و ۲۴/۵ درصد کاهش داشته است. اقلام عمده صادرات گمرکی در این فصل شامل پروپان مایع شده به ارزش ۸۷۴ میلیون دلار، بوتان مایع شده به ارزش ۶۱۱ میلیون دلار، متانول به ارزش ۵۷۶ میلیون دلار، قیر نفت به ارزش ۵۷۴ میلیون دلار و گاز طبیعی به ارزش ۴۵۶ میلیون دلار بوده‌اند. طلای خام با ۹۶۵ میلیون دلار، ذرت دامی با ۸۸۳ میلیون دلار، برنج با ۵۰۰ میلیون دلار، روغن دانه آفتابگردان با ۴۹۳ میلیون دلار و گوشی تلفن همراه با ۳۷۲ میلیون دلار واردات در بهار ۱۴۰۴، اقلام عمده وارداتی کشور را تشکیل می‌دهند. جدول ۷ جزییات تجارت گمرکی را در فصل نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ نمایش می‌دهد.

عملکرد تراز پرداخت‌ها در نه ماهه نخست ۱۴۰۳ دو روند همزمان را بازتاب می‌دهد: بهبود تجارت خارجی و تداوم کسری حساب سرمایه. رشد قابل توجه مازاد حساب کالا، ناشی از افزایش صادرات نفتی و غیرنفتی و ثبات نسبی واردات، موجب تقویت قابل توجه حساب جاری شده است. با این حال، اثر مثبت این بهبود با تداوم خروج سرمایه و کاهش منابع شناسایی نشده (در قالب افت اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها) خنثی شده و در نهایت موازنه کل نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن کاهش یافته است.

در این میان، نوسان نرخ ارز نقش پیچیده‌ای در شکل‌دهی به تراز پرداخت‌ها ایفا کرده است. از یک سو، تضعیف ریال در بازار آزاد انگیزه صادرات را تقویت کرده و بخشی از رشد صادرات به ویژه در بخش غیرنفتی را می‌توان به این عامل نسبت داد. اما از سوی دیگر، نرخ‌های چندگانه برای ارز، بستری مساعد برای رانت، بیش‌اظهاری واردات و کم‌اظهاری صادرات فراهم کرده که هم بر دقت آمار تجاری اثر منفی گذاشته و هم اثربخشی سیاست‌های ارزی را تضعیف کرده است. بر اساس آمارهای گمرک، در فصل نخست سال ۱۴۰۴ حدود ۳۴/۵ میلیون تن کالا به ارزش تقریبی ۱۱/۷ میلیارد دلار از پایانه‌های گمرکی کشور صادر و حدود ۹/۰ میلیون تن به ارزش تقریبی ۱۳/۰ میلیارد دلار به پایانه‌های گمرکی

جدول ۷. تجارت گمرکی کشور

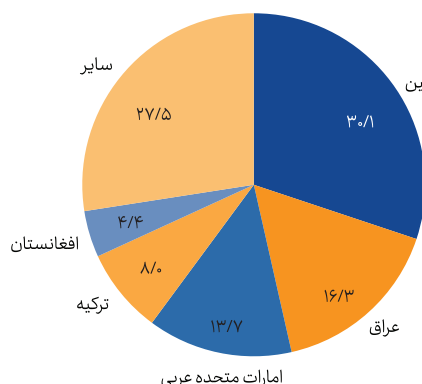
درصد تغییرات	بهار ۱۴۰۴			بهار ۱۴۰۳			تراز بازرگانی گمرکی
	وزن	نسبت ارزش به وزن (دلار هر تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	نسبت ارزش به وزن (دلار هر تن)	ارزش (میلیون دلار)	
صادرات	۳۸,۰۱۹	۱۳,۶۲۲	۳۵۸/۳	۳۴,۴۷۶	۱۱,۶۵۵	۳۳۸/۱	۳۸,۰۱۹
واردات	۹,۴۲۳	۱۴,۷۶۱	۱,۵۶۶/۵	۹,۰۱۳	۱۳,۰۲۹	۱,۴۴۵/۶	۹,۴۲۳
	۲۸,۵۹۶	-۱,۱۳۹	-	۲۵,۴۶۳	-۱,۳۷۴	-	۲۸,۵۹۶

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

عراق با ۱/۹ میلیارد دلار و سهم ۱۶/۳ درصدی، امارات متحده عربی با ۱/۶ میلیارد دلار و سهم ۱۳/۷ درصدی، ترکیه با ۰/۹ میلیارد دلار و سهم ۸/۰ درصدی و افغانستان با ۰/۵ میلیارد دلار و سهم ۴/۴ درصدی از کل ارزش صادرات گمرکی ایران، در جایگاه‌های بعدی شرکای اصلی صادراتی کشور قرار گرفته‌اند. نمودار ۶ ترکیب مقاصد اصلی صادراتی ایران را در بهار ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

در بهار ۱۴۰۴، کشورهای چین، عراق، امارات متحده عربی، ترکیه و افغانستان مجموعاً با سهم ۷۲/۵ درصدی از کل ارزش صادرات گمرکی کشور، به ترتیب پنج مقصد اصلی صادراتی کشور به شمار می‌روند. در این مدت صادرات گمرکی به مقصد چین بالغ بر ۳/۵ میلیارد دلار بوده تا سهم ۳۰/۱ درصدی از کل ارزش صادرات گمرکی ایران در اختیار این کشور باشد.

نمودار ۶. ترکیب مقاصد اصلی صادرات گمرکی کشور در بهار ۱۴۰۴، بر حسب سهم از ارزش کل صادرات گمرکی (درصد)

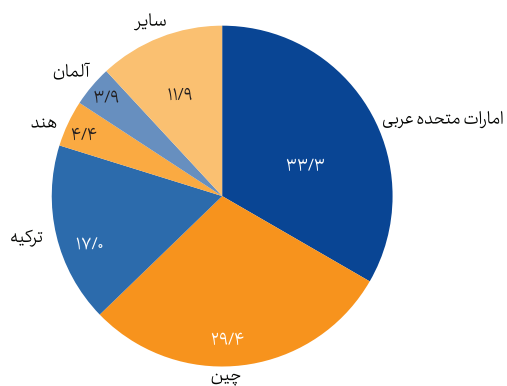

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

حدود ۷۹/۸ درصد از نیاز وارداتی ایران بوده و طبیعتاً ریسک تمرکز قابل توجهی را به ایران وارد می‌کنند. پس از این سه کشور، هند با ۵۱۴ میلیون دلار و سهم ۴/۴ درصدی و آلمان با حدود ۴۵۴ میلیون دلار و سهم ۳/۹ درصدی از کل ارزش واردات کالا به ایران در بهار ۱۴۰۴، به ترتیب جایگاه‌های بعدی شرکای اصلی وارداتی را در اختیار دارند. نمودار ۷ ترکیب مبادی اصلی وارداتی کشور را در بهار ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

امارات متحده عربی با اختصاص رقمی بالغ بر ۳/۹ میلیارد دلار و سهمی در حدود ۳۳/۳ درصد از کل ارزش واردات ایران در بهار ۱۴۰۴، همچون گذشته در جایگاه نخست کشورهای صادرکننده کالا به ایران قرار گرفته است. همچنین در این فصل کشورهای چین با ۳/۴ میلیارد دلار و سهم ۲۹/۴ درصدی و ترکیه با ۲/۰ میلیارد دلار و سهم ۱۷/۰ درصدی، به ترتیب در جایگاه‌های بعدی شرکای اصلی وارداتی ایران قرار دارند. در واقع سه کشور امارات، چین و ترکیه تأمین‌کننده

نمودار ۷. ترکیب شرکای اصلی واردات گمرکی ایران در بهار ۱۴۰۴، بر حسب سهم از ارزش کل واردات گمرکی (درصد)

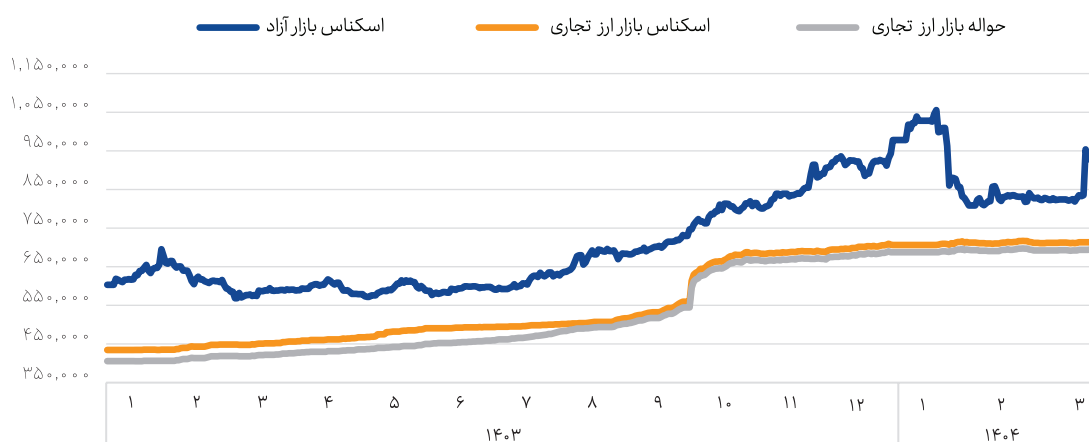

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

۶. بازار ارز

بازار ارز ایران در فصل نخست سال ۱۴۰۴ شاهد تداوم کشمکش‌های سیاسی بود که از زمستان ۱۴۰۳ شدت گرفته بودند. به رغم تعطیلی نسبی اغلب بازارها در روزهای اول سال جدید، در نخستین روز کاری سال ۱۴۰۴ قیمت هر دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران از مرز یک میلیون ریال عبور کرد که نسبت به مقطع مشابه سال قبل حدود ۶۴/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. این افزایش قابل توجه ارزش دلار آمریکا در برابر ریال ایران که عمدتاً ناشی از تشدید تنش‌های سیاسی بود، با انجام مذاکرات هسته‌ای و افزایش احتمال توافق فروکش کرد، اگرچه در نهایت بروز جنگ بین ایران و اسرائیل در روزهای پایانی فصل نخست این سال منجر به بروز تلاطم در بازار آزاد ارز ایران شد. نمودار ۸ تحولات قیمت دلار آمریکا در برابر ریال ایران را در بازارهای مختلف نشان می‌دهد.

نمودار ۸. نرخ برابری دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازارهای مختلف*

مأخذ: بانک مرکزی ایران؛ شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز
* بازار ارز تجاری از اوایل آذر ۱۴۰۳ به مرکز مبادله ارز و طلای ایران افزوده شد. در ابتدا معاملات ارزی در این بازار به صورت محدود اما با نرخی بالاتر از نرخ بازار متشکل (نیما) در آن صورت می‌گرفت، اما مقرر شد تا از اول بهمن ۱۴۰۳ کلیه معاملات ارزی (به جز ارز مربوط به واردات کالاهای اساسی) در آن انجام پذیرند.

اخبار مثبت و امیدوارکننده از مذاکرات هسته‌ای و برگزاری ۵ دور مذاکره تا اوایل خرداد ۱۴۰۴، قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران تا پیش از حمله اسرائیل به ایران در ۲۳ خرداد ۱۴۰۴ (۲ روز پیش از ششمین دور مذاکرات) با دامنه کمی حول ۸۳۰ هزار ریال در نوسان بود، اما پس از آن و به رغم فعالیت حداقلی بازار ارز، دوباره وارد روندی افزایشی شد و بهار ۱۴۰۴ را با حدود ۹۳۶ هزار ریال به پایان رساند. جدول ۸ روند نوسان نرخ اسکناس دلار آمریکا در برابر ریال ایران را در بازار آزاد ارز در چهار فصل سال ۱۴۰۳ و بهار ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

نرخ برابری دلار آمریکا در برابر ریال ایران در روزهای آغازین سال ۱۴۰۴ از مرز یک میلیون ریال گذشت و در هجدهمین روز بهار به اوج خود رسید، اما پس از اعلام زمان دور جدید مذاکرات هسته‌ای بین ایران و آمریکا در عمان اندکی کاهش یافت. با قطعی شدن برگزاری دور اول مذاکرات هسته‌ای در مسقط عمان در ۲۳ فروردین، قیمت هر دلار آمریکا در آن روز به زیر یک میلیون ریال رسید و در واکنش به اخبار مثبت از دور اول مذاکرات، در فردای آن روز دلار آمریکا حدود ۱۱۰ هزار ریال معادل حدود ۱۱ درصد از ارزش خود را در بازار آزاد ارز ایران از دست داد. به دنبال انتشار

جدول ۸. نرخ اسمی اسکناس دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار آزاد

میانگین	بالاترین نرخ	پایین ترین نرخ	انحراف معیار	ضریب تغییرات
بهار ۱۴۰۳	۶۹۵,۰۰۰	۵۶۸,۵۰۰	۲۷,۹۲۶	۰/۰۵
تابستان ۱۴۰۳	۶۱۶,۹۱۰	۵۷۲,۲۰۰	۱۰,۹۶۱	۰/۰۲
پاییز ۱۴۰۳	۷۷۳,۶۵۰	۵۹۵,۵۰۰	۴۴,۳۷۶	۰/۰۷
زمستان ۱۴۰۳	۹۷۷,۸۰۰	۷۶۲,۴۰۰	۵۶,۱۴۶	۰/۰۷
بهار ۱۴۰۴	۱,۰۵۵,۵۵۰	۸۰۸,۳۵۰	۸۱,۰۵۶	۰/۰۹

مأخذ: بانک مرکزی ایران؛ شبکه اطلاع رسانی طلا، سکه و ارز؛ محاسبات تحقیق

به طور میانگین از ۳۰ درصد هم فراتر رفته بود، تا ۲۲ فروردین ۱۴۰۳، یعنی یک روز پیش از دور اول مذاکرات هسته‌ای به حدود ۴۳ درصد هم رسید. این شکاف در پی احیای مذاکرات هسته‌ای بین ایران و آمریکا و فضای خوش‌بینی ناشی از آن، از ۲۳ فروردین تا پیش از حمله اسرائیل به ایران در ۲۳ خرداد با کاهش قابل توجه، میانگین ۱۶ درصد را ثبت کرد، اگرچه در واپسین هفته خرداد و در طول جنگ، با وجود این که بازارها تعطیل یا دارای حداقل فعالیت بودند، مجدداً افزایش یافت و به حدود ۲۹ درصد رسید. به همین ترتیب، شکاف بین نرخ حواله دلار آمریکا در بازار ثانویه و نرخ اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد نیز در سه مقطع زمانی مورد بررسی به ترتیب به ۴۷ درصد، ۲۰ درصد و ۳۱ درصد رسید. بنابراین، بازار ارز تجاری که قرار بود سازوکاری برای حرکت به سوی نظام ارز تک‌نرخ‌ی ایجاد کند، اگرچه در بازه دو ماهه ۲۳ فروردین تا ۲۳ خرداد ۱۴۰۴ اندکی به این هدف نزدیک شد، اما در نهایت از دستیابی به آن بازماند.

علاوه بر بررسی تحولات نرخ ارز در بازار آزاد، تحولات آن در مرکز مبادله ارز و طلای ایران (بازار ثانویه) درخور بررسی است. نرخ برابری حواله و اسکناس دلار آمریکا در برابر ریال ایران در مرکز مبادله ارز و طلا به دنبال راه‌اندازی بازار ارز تجاری از اوایل آذر ۱۴۰۳ افزایش یافت. همگام با افزایش قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد، افزایش نرخ‌های اسکناس و حواله دلار آمریکا در بازار ثانویه نیز در روزهای پایانی آذر ۱۴۰۳ شدت گرفت. لازم به ذکر است که از اول بهمن ۱۴۰۳ کلیه معاملات ارزی (به جز تخصیص ارز برای واردات کالاهای اساسی) به بازار ارز تجاری منتقل شدند که به نوعی کنار گذاشتن نرخ نیمایی بود. قیمت حواله و اسکناس دلار آمریکا در مرکز مبادله ارز و طلای ایران از بهمن ۱۴۰۳ تا پایان بهار ۱۴۰۴ با شیب بسیار ملایمی در حال افزایش بود و به ترتیب از حدود ۶۶۶ هزار ریال و ۶۸۵ هزار ریال در اول بهمن ۱۴۰۳ به ۶۹۴ هزار ریال و ۷۱۴ هزار ریال در پایان خرداد ۱۴۰۴ رسید. شکاف بین قیمت اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد و بازار ثانویه که در اسفند ۱۴۰۳

۷. متغیرهای پولی و اعتباری

بر اساس آخرین آمار مقدماتی بانک مرکزی از متغیرهای عمده پولی، نرخ رشد سالانه نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۳ به ۲۹/۱ درصد افزایش یافت تا نقدینگی در پایان اسفند ۱۴۰۳ به ۱۰۱,۶۵۹/۵ هزار میلیارد ریال بالغ شود. نرخ رشد ماهانه این متغیر پولی در سال ۱۴۰۳ به طور میانگین به ۲/۲ درصد رسید که نسبت به میانگین رشد ماهانه ۱/۸ درصدی آن در سال ۱۴۰۲ بیشتر است. بنابراین به نظر می‌رسد بانک‌ها به طور جزئی و در برهه‌هایی از سال ۱۴۰۳ از سقف دستوری تعیین شده^۸ برای رشد ماهانه دارایی‌های خود عدول کرده باشند یا بانک مرکزی سیاست سهل‌گیرانه‌تری را در مورد کنترل مقداری ترانزاکشن بانک‌ها اتخاذ کرده باشد. از سوی دیگر پایه پولی سال ۱۴۰۳ را با رقم ۱۳,۵۹۴/۳ هزار میلیارد ریال به پایان رساند که حاکی از رشد ۲۴/۵ درصدی این متغیر نسبت به پایان سال ۱۴۰۲ است. جدول ۹ تغییرات نقدینگی و پایه پولی را به همراه اجزای تشکیل دهنده آنها در پایان ۱۴۰۳ نشان می‌دهد.

جدول ۹. جزئیات نقدینگی و پایه پولی و نرخ رشد اجزای آنها (هزار میلیارد ریال-درصد-واحد درصد)

سهم از رشد سالانه در پایان		رشد سالانه در پایان		مانده در پایان دوره		
۱۴۰۳	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۲	
۲۴/۵	۲۷/۸	۲۴/۵	۲۷/۸	۱۳,۵۹۴/۳	۱۰,۹۲۱/۳	پایه پولی از سمت منابع
۱۲۲/۲	۱۸۱/۵	۷۲/۰	۵۱۲/۸	۳۱,۸۸۵/۸	۱۸,۵۳۷/۱	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی
-۱۷/۴	۰/۷	۱۰۶/۵	۳/۴	-۳,۶۹۰/۰	-۱,۷۸۶/۸	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۱۸/۷	۱۷/۰	۴۳/۰	۴۴/۰	۶,۷۸۰/۷	۴,۷۴۲/۸	مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
-۳۶/۱	-۱۶/۲	۶۰/۴	۲۷/۰	۱۰,۴۷۰/۷	۶,۵۲۹/۶	سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی
۳۶/۵	۴۴/۵	۵۱/۷	۹۷/۲	۱۱,۷۰۷/۹	۷,۷۱۳/۵	مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها
-۱۱۶/۸	-۱۹۸/۹	۹۴/۲	-۴۹۱/۴	-۲۶,۳۰۳/۴	-۱۳,۵۴۲/۵	خالص سایر اقلام بانک مرکزی
۱۸/۳	۱۲/۳	۹۸/۰	۱۰۶/۴	۴,۰۳۹/۹	۲,۰۴۰/۰	مانده اجرای عملیات سیاست پولی
سهم اجزا از مانده نقدینگی در پایان دوره		۲۹/۱	۲۴/۳	۱۰۱,۶۵۹/۵	۷۸,۷۷۴/۵	نقدینگی برحسب اجزای تشکیل دهنده
۱۴۰۳	۱۴۰۲					
۲۵/۹	۲۴/۳	۳۷/۵	۱۷/۵	۲۶,۳۱۷/۳	۱۹,۱۴۶/۴	پول
۱/۸	۱/۹	۲۲/۰	۱۹/۸	۱,۷۹۱/۳	۱,۴۶۸/۸	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۲۴/۱	۲۲/۴	۳۸/۷	۱۷/۳	۲۴,۵۲۶/۰	۱۷,۶۷۷/۶	سپرده‌های دیداری
۰/۶	۰/۷	۲۱/۴	۱۵۹/۹	۶۳۴/۳	۵۲۲/۶	خالص چک‌ها
۷۴/۱	۷۵/۷	۲۶/۴	۲۶/۷	۷۵,۳۴۲/۲	۵۹,۶۲۸/۱	شبه پول
۱۱/۳	۹/۷	۵۱/۳	۳۸/۳	۱۱,۵۰۰/۵	۷,۶۰۳/۵	قرض الحسنه پس‌انداز
۲۰/۸	۲۱/۴	۲۵/۷	۵/۹	۲۱,۱۹۳/۹	۱۶,۸۶۵/۴	کوتاه‌مدت
۱۵/۶	۱۸/۴	۹/۳	-۱/۶	۱۵,۸۵۱/۹	۱۴,۵۰۸/۷	یک ساله
۲/۸	۵/۳	-۳۲/۶	۳۹/۱	۲,۸۲۰/۲	۴,۱۸۳/۵	دو ساله
۲۰/۴	۱۸/۳	۴۴/۲	-	۲۰,۷۴۶/۸	۱۴,۳۸۲/۹	سه ساله
۰/۳	۰/۰	-	۰/۰	۲۸۰/۶	۳/۶	چهار ساله
۰/۱	۰/۱	-۲/۳	۲/۴	۶۳/۷	۶۵/۲	پنج ساله
۲/۸	۲/۶	۴۳/۱	۲۳/۷	۲,۸۸۴/۶	۲,۰۱۵/۳	متفرقه
-	-	۳/۷	-۲/۷	۷/۴۸	۷/۲۱	ضریب فزاینده نقدینگی

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

۸. براساس بخشنامه شماره ۱۹۲۹/۲۱۹۴۴ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۷ بانک مرکزی، کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مکلف‌اند سقف مقرر رشد ماهانه دارایی‌ها را رعایت نمایند. طبق ماده ۳ این بخشنامه، رشد اقلامی همچون موجودی‌های نقدی، موجودی نزد بانک مرکزی، اسناد خزانه اسلامی دولتی و اقلام زیر خط از رعایت سقف‌های مقرر شده مستثنی است. سقف مقرر شده رشد ماهانه دارایی‌ها برای بانک‌های تجاری معادل ۲/۰ درصد و برای بانک‌های تخصصی معادل ۲/۵ درصد در نظر گرفته شده بود که به نظر می‌رسد اخیراً با اصلاح دید بانک مرکزی دستخوش تغییرات جزئی می‌شود.

نااطمینانی‌های ایجادشده در اقتصاد کشور که عمدتاً از فضای پرتنش سیاسی نشأت می‌گیرند، بانک مرکزی را بر آن داشته تا با هدف حمایت از اقتصاد کشور، دست بانک‌ها را برای اعطای تسهیلات مازاد بر سقف‌های مقرر باز بگذارد. علاوه بر این، انتشار حجم قابل توجه اوراق بدهی دولتی (مازاد بر مصوب قانون بودجه) در سال ۱۴۰۳ و خرید این اوراق از سوی بانک‌ها را نیز باید در نظر داشت. بنابراین، مجموعه‌ای از عوامل منجر به افزایش آهنگ رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۳ شده است. جدول ۱۰ نرخ رشد ماهانه نقدینگی را در ماه‌های مختلف سال ۱۴۰۳ نشان می‌دهد.

بررسی تحولات نقدینگی به تفکیک فصول مختلف سال ۱۴۰۳ نشان می‌دهد که این متغیر پولی به طور میانگین در فصل بهار حدود ۲/۰ درصد، در تابستان حدود ۲/۸ درصد و در پاییز و زمستان ۱۴۰۳ حدود ۱/۹ درصد در هر ماه رشد داشته است. بنابراین افزایش میانگین نرخ رشد ماهانه نقدینگی در سال ۱۴۰۳ را می‌توان عمدتاً به رشد بیشتر این متغیر در تابستان این سال نسبت داد که احتمالاً به آزدسازی ۵۰۰ هزار میلیارد ریالی سپرده قانونی بانک‌ها از سوی بانک مرکزی با هدف افزایش تخصیص تسهیلات تکلیفی بازمی‌گردد. به نظر می‌رسد

جدول ۱۰. نرخ رشد ماهانه نقدینگی در سال ۱۴۰۳ (درصد)

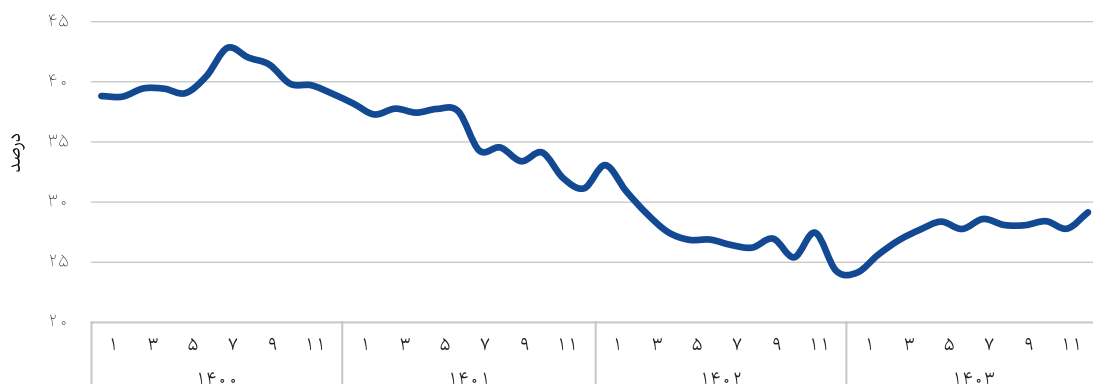
ماه	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
نرخ رشد	۱/۱	۲/۰	۲/۸	۲/۳	۲/۹	۳/۱	۱/۸	۱/۷	۲/۳	۱/۲	۲/۲	۲/۳

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی و محاسبات تحقیق

و آذر ۱۴۰۳، در دی، بهمن و اسفند ۱۴۰۳ به ترتیب به ۲۸/۴ درصد، ۲۷/۸ درصد و ۲۹/۱ درصد رسید. نمودار ۹ نرخ رشد سالانه نقدینگی را از ابتدای سال ۱۴۰۰ تا پایان سال ۱۴۰۳ نشان می‌دهد.

نرخ رشد سالانه نقدینگی که در پی اجرای سیاست کنترل مقداری ترازنامه بانک‌ها از نیمه دوم سال ۱۴۰۰ به بعد وارد روندی کاهشی شده بود، در فروردین ۱۴۰۳ به کف ۲۴/۱ درصد رسید، اما در ماه‌های بعد از آن دچار نوسان شد و پس از ثبات در سطح ۲۸/۱ درصد در آبان

نمودار ۹. نرخ رشد سالانه نقدینگی

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

ازای هر دلار تسعیر می‌شدند، از اسفند سال ۱۴۰۲ به این سو احتمالاً نرخ موزون ارز در بازار متشکل ارزی در پایان هر ماه مبنای تسعیر و تبدیل خالص دارایی‌های خارجی به ریال بوده است. به این ترتیب اگر خالص دارایی‌های خارجی بر مبنای نرخ موزون دلار^۹ در پایان هر ماه به معادل دلاری آن تبدیل شود، در پایان ۱۴۰۳، معادل دلاری خالص سایر دارایی‌های خارجی بانک مرکزی نسبت به پایان سال ۱۴۰۲ حدود ۱۲/۰ درصد رشد داشته است.^{۱۰}

مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با نرخ رشد ۵/۱۷ درصدی و سهم ۳۶/۵ واحد درصدی از رشد سالانه پایه پولی در پایان ۱۴۰۳، نقشی کلیدی در افزایش این متغیر عمده پولی ایفا کرده است.

خالص سایر ارقام بانک مرکزی که عددی منفی است، در پایان سال ۱۴۰۳ معادل ۹۴/۲ درصد افزایش داشته که بخشی از آن را می‌توان به حذف اثر افزایش نرخ تسعیر دارایی‌های خارجی بانک مرکزی بر سرجمع پایه پولی نسبت داد. به دلیل ماهیت منفی خالص سایر ارقام بانک مرکزی، سهم این جزء از رشد سالانه پایه پولی معادل منفی ۱۶/۸ واحد درصد بوده تا به عنوان اثرگذارترین عامل کاهنده پایه پولی عمل کرده باشد. لازم به ذکر است که به رغم نرخ رشد ۹۸/۰ درصدی مانده اجرای عملیات سیاست پولی به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های مثبت خالص سایر ارقام - در پایان ۱۴۰۳، همچنان عدد خالص سایر ارقام منفی است. از سوی دیگر، خالص بدهی بخش دولتی با سهم از رشد منفی ۱۷/۴ واحد درصدی در نرخ رشد سالانه پایه پولی، دومین عامل کاهنده پایه پولی در دوره مورد بررسی بوده است. در طول سال ۱۴۰۳، مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی ۴۳/۰ درصد و سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی ۶۰/۴ درصد افزایش یافته و طبق برآیند این دو عامل، خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی به عنوان عاملی کاهنده برای پایه پولی عمل کرده است.

بررسی ترانزنامه تجمیعی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی نشان می‌دهد که دارایی (بدهی) آنها بدون در نظر گرفتن ارقام زیر خط در پایان اسفند ۱۴۰۳ نسبت به پایان اسفند ۱۴۰۲ معادل ۵۷/۸ درصد رشد کرده است. در طرف دارایی‌ها، ارقام دارایی‌های خارجی، بدهی بخش غیردولتی و نیز سایر دارایی‌ها به ترتیب بیشترین سهم را در نرخ‌های رشد یک ساله دارایی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی داشته‌اند. شایان ذکر است که با توجه به بازبینی طبقه‌بندی اجزای پایه پولی، از سال ۱۴۰۰ به بعد سپرده‌های دیداری بانک‌ها نزد بانک مرکزی صرفاً شامل سپرده‌های دیداری ریالی است و سپرده‌های دیداری ارزی بانک‌ها نزد بانک مرکزی به سرفصل سایر دارایی‌های بانک‌ها منتقل شده است. در طرف بدهی‌ها نیز وام‌ها و سپرده‌های ارزی، سپرده‌های بخش غیردولتی و سایر بدهی‌ها به ترتیب بیشترین سهم را در رشد یک ساله بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی داشته‌اند. سهم از رشد بالای دارایی‌های خارجی و همچنین وام‌ها و سپرده‌های ارزی عمدتاً به تغییر نرخ تسعیر مربوط می‌شود.

جدول ۱۱ خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی را ارایه می‌کند.

بررسی تحولات نقدینگی به تفکیک اجزای آن (پول و شبه پول) نشان می‌دهد حجم پول در پایان ۱۴۰۳ نسبت به پایان ۱۴۰۲ معادل ۳۷/۵ درصد و شبه پول معادل ۲۶/۴ درصد رشد داشته و سهم پول از نقدینگی در دوره مورد بررسی با ۱/۶ واحد درصد افزایش به ۲۵/۹ درصد رسیده است. بررسی تحولات شبه پول به تفکیک اجزای آن نیز حاکی از نرخ رشد ۴۴/۲ درصدی سپرده‌های سه ساله و نرخ رشد منفی ۳۲/۶ سپرده‌های دو ساله در پایان سال ۱۴۰۳ نسبت به پایان سال ۱۴۰۲ است. رشد مثبت و قابل توجه سپرده‌های سه ساله نسبت به سایر سپرده‌ها را در بازه زمانی مورد بررسی می‌توان به نرخ سود بالاتر این سپرده‌ها توأم با عدم اعمال جریمه برداشت پیش از سررسید آنها توسط برخی بانک‌ها و نیز سررسید شدن بخشی از سپرده‌های یک ساله و دو ساله و تبدیل آنها به سپرده‌های سه ساله نسبت داد.

بررسی سهم اجزای نقدینگی نشان می‌دهد که پول (اسکناس و مسکوک و سپرده‌های دیداری)، سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های کوتاه‌مدت در مجموع ۵۸/۰ درصد از کل نقدینگی را در پایان سال ۱۴۰۳ تشکیل داده‌اند که رقم قابل توجهی بوده و نسبت به سهم ۵۵/۴ درصدی در پایان سال ۱۴۰۲ بیشتر است. سهم سپرده‌های سه ساله از کل نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۳ به ۲۰/۴ درصد رسیده که از سهم ۲۴/۱ درصدی سپرده‌های دیداری از کل نقدینگی کمتر است. این امر نشان می‌دهد به دلیل ناطمینانی‌های متعدد در سال ۱۴۰۳ و اثر آنها روی بازارهای موازی مانند ارز و طلا و به موازات نرخ واقعی سود منفی که به سیستم بانکی تحمیل شده است، افراد رغبت چندانی به سرمایه‌گذاری در قالب سپرده‌های بلندمدت نداشته‌اند.

بر اساس آخرین داده‌های بانک مرکزی، پایه پولی در پایان ۱۴۰۳ به ۱۳،۵۹۴/۳ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به پایان ۱۴۰۲ معادل ۲۴/۵ درصد افزایش یافته است. نرخ رشد سالانه پایه پولی که در اردیبهشت ۱۴۰۳ به کف ۲/۱۱ درصد رسیده بود، در سه ماه بعدی وارد روند افزایشی شد، اما مجدداً در شهریور ماه به ۱۸/۷ درصد کاهش یافت که نسبت به رشد سالانه ۴/۱۷ درصدی در شهریور ۱۴۰۲ کاهش قابل ملاحظه ۲۳/۰ واحد درصدی را نشان می‌دهد. این متغیر در سه ماه متوالی پاییز ۱۴۰۳ روندی کاهش داشت و در مهر ماه به ۲/۱۳ درصد، در آبان ماه به ۲/۰۷ درصد و در آذر ماه به ۲/۰ درصد رسید، اما از دی ماه تغییر جهت داد و در آن ماه به ۲/۱۲ درصد، در بهمن به ۲۲/۰ درصد و در نهایت در اسفند به ۲۴/۵ رسید.

بررسی تحولات اجزای پایه پولی نشان می‌دهد که خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی در پایان ۱۴۰۳ نسبت به پایان ۱۴۰۲ معادل ۷۲/۰ درصد افزایش یافته و در بین سایر اجزای پایه پولی، بیشترین سهم از رشد - معادل ۱۲۲/۲ واحد درصد از رشد سالانه این متغیر عمده پولی - را به خود اختصاص داده است. باید توجه داشت گزارش بانک مرکزی از تحولات پایه پولی در اسفند ۱۴۰۳، افزایش نرخ تسعیر ارز را به عنوان عامل اصلی افزایش ۷۲/۰ درصدی خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی عنوان کرده است. بر این اساس و برخلاف ۱۱ ماهه نخست سال ۱۴۰۲ که دارایی‌های خارجی با نرخ رسمی ۴۲ هزار ریال به

۹. نرخ موزون نرخ غیرعملیاتی و میانگین وزنی قیمت اسکناس و حواله دلار آمریکا در بازار متشکل ارزی و نرخ مربوط به واردات کالاها اساسی (۲۸۵ هزار ریال به ازای هر دلار) است که در پایان سال ۱۴۰۲ حدود ۳۷۷ هزار ریال و در پایان سال ۱۴۰۳ حدود ۵۷۹ هزار ریال به ازای هر دلار آمریکا بوده است.

۱۰. با لحاظ نرخ موزون دلار آمریکا در برابر ریال ایران در پایان سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳، ارزش دلاری خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی (دارایی‌های در دسترس) در پایان ۱۴۰۳ معادل ۵۵/۱ میلیارد دلار و در پایان ۱۴۰۲ معادل ۴۹/۲ میلیارد دلار محاسبه می‌شود.

جدول ۱۱. خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی (هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر کل مانده		سهم گروه‌های بانکی در اسفند ۱۴۰۳			مانده در پایان دوره		
اسفند ۱۴۰۳	اسفند ۱۴۰۲	غیردولتی و غیربانکی	تخصیصی دولتی	تجاری دولتی	اسفند ۱۴۰۳	اسفند ۱۴۰۲	
۵۷/۸	۲۸/۰	۱۳۹,۷۳۷/۱	۳۲,۵۰۵/۲	۵۱,۸۴۴/۷	۲۲۴,۰۸۷/۰	۱۴۲,۰۲۲/۳	دارایی‌ها (بدون اقلام زیر خط)
۱۵۵/۳	۱۷/۳	۳۸,۸۱۹/۵	۱۲,۳۲۷/۱	۹,۷۴۴/۵	۶۰,۸۹۱/۱	۲۳,۸۵۴/۱	دارایی‌های خارجی
۱۰۸/۵	-۱/۰	۲۰۳/۹	۲۴/۲	۱۷۲/۰	۴۰۰/۱	۱۹۱/۹	اسکناس و مسکوک
۲۳/۱	۲۹/۹	۷,۷۵۲/۸	۷۲۷/۰	۲,۹۲۳/۱	۱۱,۴۰۲/۹	۹,۲۶۰/۶	سپرده نزد بانک مرکزی
۳۵/۱	۲۲/۹	۴,۳۳۰/۲	۲,۲۹۳/۸	۶,۵۴۴/۲	۱۳,۱۶۸/۲	۹,۷۴۹/۴	بدهی بخش دولتی
۳۲/۸	۳۰/۶	۵۸,۲۳۷/۴	۱۱,۸۹۳/۴	۱۸,۱۷۰/۴	۸۸,۳۰۱/۲	۶۶,۵۰۹/۰	بدهی بخش غیردولتی
۵۳/۸	۳۳/۰	۳۰,۳۹۳/۳	۵,۲۳۹/۷	۱۴,۲۹۰/۵	۴۹,۹۲۳/۵	۳۲,۴۵۷/۳	سایر دارایی‌ها
۵۷/۸	۲۸/۰	۱۳۹,۷۳۷/۱	۳۲,۵۰۵/۲	۵۱,۸۴۴/۷	۲۲۴,۰۸۷/۰	۱۴۲,۰۲۲/۳	بدهی‌ها (بدون اقلام زیر خط)
۲۹/۲	۲۴/۴	۶۵,۵۲۷/۷	۹,۱۵۵/۰	۲۵,۱۸۵/۵	۹۹,۸۶۸/۲	۷۷,۳۰۵/۷	سپرده‌های بخش غیردولتی
۵۱/۷	۹۷/۲	۵,۹۷۳/۷	۱,۹۲۸/۴	۳,۷۹۹/۸	۱۱,۷۰۷/۹	۷,۷۱۳/۵	بدهی به بانک مرکزی
۱۷۱/۴	-۱۵/۴	۱۲۸/۶	۲۶۹/۳	۴۷۰/۰	۸۶۷/۹	۳۹۲/۰	وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی
۱۶۵/۶	۹/۰	۴,۵۷۴/۳	۱,۹۰۶/۵	۴۲۳/۸	۶,۹۰۴/۶	۲,۵۹۹/۶	حساب سرمایه
۱۳۹/۷	۲۰/۲	۳۰,۰۷۹/۴	۱۰,۸۳۳/۶	۸,۱۷۰/۳	۴۹,۰۸۳/۳	۲۰,۴۷۹/۷	وام‌ها و سپرده‌های ارزی
۶۶/۰	۳۴/۲	۳۳,۴۵۲/۴	۸,۴۱۲/۴	۱۳,۷۹۵/۳	۵۵,۶۶۱/۱	۳۳,۵۳۱/۸	سایر بدهی‌ها

ماخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

نشان می‌دهد. پس از کسر سپرده قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی، نسبت تسهیلات به سپرده در پایان خرداد ۱۴۰۴ معادل ۸۳/۹ درصد محاسبه می‌شود که نسبت به مقطع مشابه سال ۱۴۰۳ معادل ۰/۲ واحد درصد کاهش یافته است. جدول ۱۲ مانده کل تسهیلات اعطایی و سپرده‌های ارزی و ریالی سیستم بانکی را در پایان خرداد ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

بر اساس آخرین گزارش بانک مرکزی، در پایان خرداد ۱۴۰۴، کل مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به ۱۱۴,۴۳۴/۵ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به رقم ۸۰,۳۲۹/۳ هزار میلیارد ریالی در پایان خرداد ۱۴۰۳ معادل ۴۲/۵ درصد رشد کرده است. همچنین کل مانده سپرده‌ها در مدت مشابه به ۱۴۸,۹۶۰/۵ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به پایان خرداد ۱۴۰۳ معادل ۴۲/۱ درصد افزایش

جدول ۱۲. مانده تسهیلات و سپرده‌های ارزی و ریالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در پایان دوره (هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر	خرداد ۱۴۰۴	خرداد ۱۴۰۳	
۴۲/۵	۱۱۴,۴۳۴/۵	۸۰,۳۲۹/۳	تسهیلات
۴۲/۱	۱۴۸,۹۶۰/۵	۱۰۴,۷۹۸/۵	سپرده‌ها
۴۲/۸	۱۳۶,۴۲۵/۶	۹۵,۵۶۲/۲	سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی
-	۸۳/۹	۸۴/۱	نسبت تسهیلات به سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی (درصد)

ماخذ: بانک مرکزی ایران، آمارهای بانکی

سهم از کل تسهیلات اعطایی به صاحبان کسب‌وکار متعلق به بخش صنعت و معدن با ۴۶/۱ درصد و پس از آن بخش خدمات با ۳۵/۰ درصد بوده است. همچنین در میان انواع تسهیلات پرداختی در دوره سه ماهه مورد بررسی، تأمین سرمایه در گردش همانند دوره‌های قبل همچنان پیشتاز بوده و به ترتیب با ۸۴/۹ درصد و ۶۴/۴ درصد، بیشترین سهم را در تسهیلات پرداخت شده به صاحبان کسب‌وکار و کل تسهیلات اعطایی از آن خود کرده است. جدول ۱۳ تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را در بهار ۱۴۰۴ به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد.

در سه ماهه اول سال ۱۴۰۴ معادل ۱۷,۷۶۹/۸ هزار میلیارد ریال تسهیلات از سوی نظام بانکی به بخش‌های مختلف پرداخت شده که نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳ معادل ۴۲/۸ درصد افزایش یافته است. از کل تسهیلات پرداخت شده در دوره مورد بررسی، ۷۵/۹ درصد معادل ۱۳,۴۸۶/۷ هزار میلیارد ریال به صاحبان کسب‌وکار و ۲۴/۱ درصد معادل ۴,۲۸۳/۲ هزار میلیارد ریال به مصرف‌کنندگان نهایی (خانوارها) تخصیص داده شده است. بررسی سهم تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که در بهار امسال، بیشترین

جدول ۱۳. تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به تفکیک صاحبان کسب‌وکار و خانوارها در بهار ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال-درصد)

جمع کل		مصرف‌کننده نهایی (خانوار)		صاحبان کسب‌وکار													
				کل بخش‌ها		متفرقه		خدمات		بازرگانی		مسکن و ساختمان		صنعت و معدن		کشاورزی	
سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ
۱۰۰٪	۱۷,۷۶۹/۸	۲۴/۱	۴,۲۸۳/۲	۷۵/۹	۱۳,۴۸۶/۷	٪	۱/۲	۳۵٪	۴,۷۲۴/۵	۱/۵	۱,۵۴۹/۹	۳٪	۴۰۸/۹	۴۶/۱	۶,۲۱۴/۹	۴/۴	۵۸۷/۲

مأخذ: بانک مرکزی ایران، آمارهای بانکی

۸. وضعیت مالی دولت

در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل درآمدهای مالیاتی (بدون احتساب حقوق ورودی) برابر با ۱۸,۲۰۰٪ هزار میلیارد ریال برآورد شد که ۳۵٪ درصد آن را مالیات غیرمستقیم (مالیات بر کالاها و خدمات) و ۶۵٪ درصد را مالیات مستقیم (مالیات اشخاص حقوقی، مالیات بر درآمدها و مالیات بر ثروت) تشکیل می‌دهد. به این ترتیب برای فصل بهار ۱۴۰۴ (سه دوازدهم سال)، درآمد مالیاتی (بدون احتساب حقوق ورودی) حدود ۴,۵۵۰٪ هزار میلیارد ریال در قانون بودجه در نظر گرفته شد. اطلاعات منتشرشده از سوی سازمان امور مالیاتی حکایت از تحقق ۶۶/۲ درصدی کل درآمدهای مالیاتی نسبت به رقم مصوب در بهار ۱۴۰۴ دارد.

نسبت عملکرد به مصوب (۸۳/۵ درصد) را در میان اجزای مالیات بر درآمد تجربه کرده است. مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی با سهم ۱۷/۲ درصدی از کل مالیات بر درآمد در فصل نخست سال ۱۴۰۴ به ۹۵/۳ هزار میلیارد ریال رسیده است که در مقایسه با دوره مشابه سال ۱۴۰۳ از رشد ۲۱/۷ درصدی حکایت داشته و نسبت عملکرد به مصوب ۵۸/۶ درصدی را ثبت کرده است. همچنین ردیف مالیات بر مشاغل در فصل بهار سال ۱۴۰۴ افزایش ۸۷/۱ درصدی را نسبت به فصل مشابه سال قبل تجربه کرده تا سهم ۲۷/۴ درصدی از مالیات بر درآمد داشته و نسبت عملکرد به مصوب حدوداً ۴۹/۵ درصدی را ثبت کند. مالیات اشخاص حقوقی در فصل بهار ۱۴۰۴ با تحقق ۶۳/۱ درصدی نسبت به مصوب سه ماهه این سال به ۱,۲۷۸/۵ هزار میلیارد ریال بالغ شده که ۷۹٪ درصد از این مقدار (معادل ۱,۰۱۰/۱ هزار میلیارد ریال) متعلق به مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی است. علاوه بر این، مالیات عملکرد شرکت‌های دولتی ۳۸/۶ درصد نسبت به فصل بهار سال ۱۴۰۳ افزایش یافته تا با نسبت عملکرد به مصوب ۹۶/۵ درصدی، بالاترین نسبت را در میان اجزای مالیات اشخاص حقوقی تجربه کند و سهم ۱۰/۸ درصدی را از کل مالیات اشخاص حقوقی به خود اختصاص دهد. علاوه بر این، مالیات بر کالاها و خدمات در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ حدود ۶۸/۲ درصد محقق شده و با افزایش ۴۰/۵ درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، به ۱,۰۸۴/۶ هزار میلیارد ریال رسیده است. در این میان ردیف مالیات بر ارزش افزوده (صرفاً سهم ۴ واحد درصدی دولت از نرخ ۱۰ درصدی مالیات بر ارزش افزوده) که سهم ۵۶/۶ درصدی از عملکرد مالیات بر کالاها و خدمات در فصل بهار سال جاری داشته، تحقق ۶۸/۴ درصدی (معادل ۶۱۳/۵ هزار میلیارد ریال) را نسبت به رقم مصوب ثبت کرده است. جدول ۱۴ عملکرد درآمدهای مالیاتی را در فصل بهار سال ۱۴۰۴ به تصویر می‌کشد.

در فصل نخست ۱۴۰۴ مالیات‌های مستقیم نسبت عملکرد به مصوب ۶۵/۲ درصدی را ثبت کرده است. در زیرمجموعه مالیات‌های مستقیم، مالیات بر ثروت بالاترین نسبت عملکرد به مصوب سه ماهه (۷۱/۰ درصد) را تجربه کرده و با افزایش ۷۴٪ درصدی نسبت به فصل نخست سال ۱۴۰۳، به حدود ۹۶/۹ هزار میلیارد ریال بالغ شده است. در این مدت، ردیف مالیات حق تمبر و اوراق بهادار با نسبت عملکرد به مصوب ۱۱۶/۱ درصدی، بالاترین نسبت عملکرد به مصوب را در میان اجزای مالیات بر ثروت داشته و سهم آن از کل مالیات بر ثروت در حدود ۲۱/۰ درصد بوده است. مالیات نقل و انتقال املاک با سهم ۲۵/۵ درصدی از مجموع مالیات بر ثروت، پس از مالیات حق تمبر و اوراق بهادار بالاترین نسبت عملکرد به مصوب (۸۲/۳ درصد) را در میان اجزای مالیات بر ثروت داشته است. این ردیف نسبت به دوره مشابه سال قبل رشد ۲۱/۷ درصدی را تجربه کرده است. از طرف دیگر، مالیات بر نقل و انتقال سهام با درصد تحقق ۶۲/۱ درصدی نسبت به مصوب سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴، حدود ۲۸/۵ هزار میلیارد ریال عملکرد داشته که نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش قابل توجه ۱۵۵/۲ درصدی را ثبت کرده است.

مالیات بر درآمد با نسبت عملکرد به مصوب ۶۹/۴ درصدی در فصل بهار سال ۱۴۰۴، افزایش ۷۶/۹ درصدی را نسبت به فصل بهار سال ۱۴۰۳ تجربه کرده و به حدود ۵۵۳/۹ هزار میلیارد ریال بالغ شده است. در این میان، مالیات‌های متفرقه درآمدی در حدود ۲۸ برابر رقم مصوب، عملکرد داشته و به ۴۰/۳ هزار میلیارد ریال رسیده تا بالاترین میزان تحقق را در میان اجزای مالیات بر درآمد تجربه کند. این ردیف مالیاتی سهم ۷/۳ درصدی از عملکرد مالیات بر درآمد در فصل نخست سال ۱۴۰۴ داشته است. پس از مالیات‌های متفرقه درآمد، مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی با سهم ۴۳/۴ درصدی از مجموع مالیات بر درآمد، بالاترین

جدول ۱۴. عملکرد درآمدهای مالیاتی در فصل بهار ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال-درصد)

عنوان	عملکرد بهار ۱۴۰۳	قانون بودجه ۱۴۰۴	مصوب سه دوازدهم ۱۴۰۴	عملکرد بهار ۱۴۰۴	رشد عملکرد بهار ۱۴۰۳ به ۱۴۰۴	نسبت عملکرد به مصوب بهار ۱۴۰۴	سهم اجزا از کل درآمد مالیاتی در بهار ۱۴۰۴
درآمدهای مالیاتی	۱,۹۵۳/۸	۱۸,۲۰۰/۰	۴,۵۵۰/۰	۳,۰۱۳/۹	۵۴/۳	۶۶/۲	۱۰۰/۰
مالیات مستقیم	۱,۱۸۱/۶	۱۱,۸۳۶/۴	۲,۹۵۹/۱	۱,۹۲۹/۴	۶۳/۳	۶۵/۲	۶۴/۰
مالیات اشخاص حقوقی	۸۱۲/۹	۸,۰۹۸/۸	۲,۰۲۴/۷	۱,۲۷۸/۵	۵۷/۳	۶۳/۱	۴۲/۴
مالیات بر درآمد	۳۱۳/۰	۳,۱۹۱/۳	۷۹۷/۸	۵۵۳/۹	۷۶/۹	۶۹/۴	۱۸/۴
مالیات بر ثروت	۵۵/۷	۵۴۶/۲	۱۳۶/۶	۹۶/۹	۷۴/۰	۷۱/۰	۳/۲
مالیات غیرمستقیم	۷۷۲/۲	۶,۳۶۳/۶	۱,۵۹۰/۹	۱,۰۸۴/۶	۴۰/۵	۶۸/۲	۳۶/۰
مالیات بر کالاها و خدمات	۷۷۲/۲	۶,۳۶۳/۶	۱,۵۹۰/۹	۱,۰۸۴/۶	۴۰/۵	۶۸/۲	۳۶/۰

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۴؛ سازمان امور مالیاتی کشور

اصلی تصمیم‌گیرنده، با کل آن موافقت کرد. در سوی دیگر، در بازار سرمایه (سامانه مظنه‌گیری سازمان بورس و اوراق بهادار و فرآیند پذیره‌نویسی بدون متعهد پذیره‌نویسی) اوراقی به فروش نرسید. بر این اساس در فصل نخست سال ۱۴۰۴، کل اوراق بدهی دولتی معامله شده در فرآیند حراج معادل ۴۰۲/۱ هزار میلیارد ریال بود، در حالی که در دوره مشابه سال گذشته فرآیند حراج بانک مرکزی از اردیبهشت ماه ۱۴۰۳ آغاز شده بود و اوراقی در حدود ۴۲۳/۵ هزار میلیارد ریال از این طریق به فروش رفته بود. بنابراین به دلیل آغاز دیرهنگام‌تر حراج اوراق بدهی دولتی در سال ۱۴۰۴ نسبت به سال ۱۴۰۳، فروش اوراق بدهی دولت در فصل نخست سال ۱۴۰۴ با کاهش ۹/۵ درصدی نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳ روبه‌رو شده که به احتمال زیاد در ادامه سال جبران خواهد شد. جدول ۱۵ وضعیت عرضه، تقاضا و معاملات ثبت شده اوراق بدهی دولتی را در فرآیند حراج در فصل نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

انتشار اوراق بدهی دولتی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ با افزایش ۲۱۸/۱ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ در سطح ۸,۱۰۰/۰ هزار میلیارد ریال برای کل سال تصویب شد. با این حال انتشار اوراق بدهی دولتی در سال ۱۴۰۳ حدود ۵,۱۹۶ هزار میلیارد ریال تحقق یافت. بنابراین انتشار اوراق بدهی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به عملکرد سال ۱۴۰۳ افزایش ۵۵/۹ درصدی را تجربه کرد. بر این اساس، بانک مرکزی با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی از اواخر خرداد ماه سال ۱۴۰۴ شروع به برگزاری حراج هفتگی اوراق بدهی دولتی در بازار بین بانکی (بازار پول) و بازار سرمایه کرد. در این فرآیند تا انتهای خردادماه سال جاری در دو مرحله حراج، ۷۵۰/۰ هزار میلیارد ریال اوراق مرابحه دولتی با نماد «اراد» منتشر شد. این عرضه با تقاضای ۴۰۲/۱ هزار میلیارد ریالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی مواجه شد و نهایتاً وزارت امور اقتصادی و دارایی به عنوان عامل

جدول ۱۵. صورت وضعیت حراج اوراق بدهی نقدی دولت در بازار پول و سرمایه در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال - درصد)

ماه	۱۴۰۳					۱۴۰۴				
	میزان عرضه اولیه	میزان تقاضای بانکها در حراج	میزان معاملات حراج در بازار پول	فروش اوراق موضوع حراج در بازار سرمایه	کل معاملات حراج در بازار پول و سرمایه	میزان عرضه اولیه	میزان تقاضای بانکها در حراج	میزان معاملات حراج در بازار پول	فروش اوراق موضوع حراج در بازار سرمایه	کل معاملات حراج در بازار پول و سرمایه
اردیبهشت	۱,۰۴۸/۶	۱۱/۹	۱۰/۹	۱۰/۰	۲/۹	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰
خرداد	۱,۶۶۵/۲	۳۴۸/۱	۳۴۸/۱	۷۵/۴	۴۲۳/۵	۷۵/۰	۴۰۲/۱	۴۰۲/۱	۰/۰	۴۰۲/۱
جمع	۲,۷۱۳/۸	۳۶۰/۰	۳۵۹/۰	۸۵/۴	۴۴۴/۴	۷۵/۰	۴۰۲/۱	۴۰۲/۱	۰/۰	۴۰۲/۱

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزارش هفتگی حراج اوراق بدهی دولت

۴,۶۵۰/۸ هزار میلیارد ریال گزارش شده است. باید توجه داشت که خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی در عرضه اولیه ممنوع بوده و رقم ذکرشده برای خالص خرید بانک مرکزی صرفاً مربوط به بازار ثانویه است. بانکها نیز که از نیمه دوم مرداد ماه تا انتهای اسفند ماه ۱۴۰۰، بیشتر به عنوان فروشنده اوراق بدهی در بازار ثانویه فعالیت داشتند (انباشت خالص خرید منفی ۵۵۶/۳ هزار میلیارد ریالی در بازارهای اولیه و ثانویه)، در سالهای پس از آن عمدتاً در نقش خریدار ظاهر شده‌اند. این روند در فصل نخست سال ۱۴۰۴ نیز تداوم یافته، به گونه‌ای که بانکها در این فصل حدود ۵۲/۰ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی به صورت خالص از بازارهای اولیه و ثانویه خریداری کرده‌اند. بر این اساس، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی توسط بانکها از نیمه دوم مرداد ماه ۱۴۰۰ تا انتهای خرداد ماه ۱۴۰۴ حدود ۱,۷۵۲ هزار میلیارد ریال بوده است.

جدای از فرآیند حراج، دولت به دو شیوه دیگر می‌تواند دست به انتشار اوراق بدهی بزند: یکی پذیره‌نویسی اوراق مرابحه همراه با متعهد پذیره‌نویسی در بازار سرمایه (اینجا هم نماد اوراق مربوطه اراد است) و دیگری ارایه اسناد خزانه اسلامی به پیمانکاران طلبکار از دولت با نماد «اخزا» که در فصل نخست سال جاری هیچ واگذاری اوراقی به این دو شیوه صورت نپذیرفته است.

از نیمه دوم مرداد ماه سال ۱۴۰۰ به این سو، اطلاعات معاملات بازار اوراق بدهی (مجموع بازار اولیه و ثانویه) به تفکیک فعالان اصلی این بازار (دولت، بانک مرکزی، بانکها، صندوقها و سایر) توسط شرکت فرابورس منتشر می‌شود. بر این اساس از نیمه دوم مرداد ماه ۱۴۰۰ تا انتهای خرداد ماه ۱۴۰۴، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی و صندوقها به ترتیب حدود ۴,۰۹۶/۰ هزار میلیارد ریال و

۹. بازار سرمایه

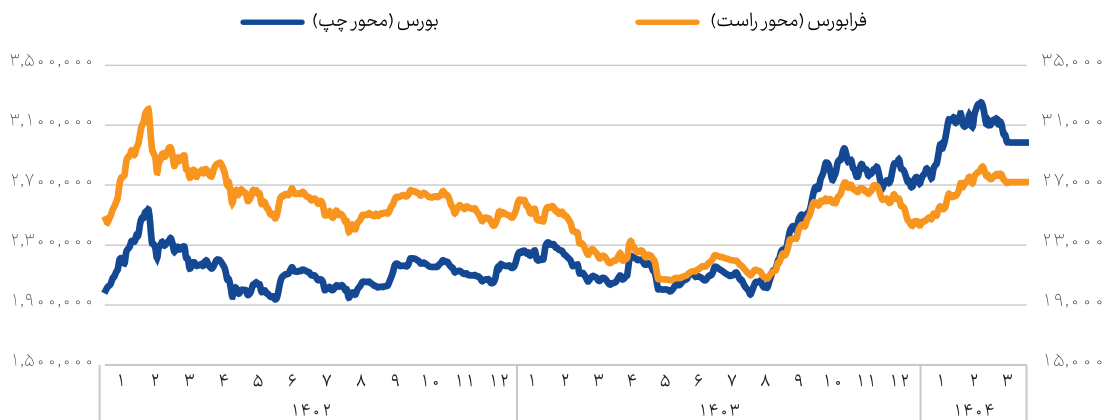
در فصل نخست سال ۱۴۰۴، بازار سرمایه ایران همچون فصل بهار سال ۱۴۰۳ با تحولات و رویدادهای متعددی مواجه شد که این تحولات به شکل قابل توجهی بر جهت‌گیری کلی معاملات و بازدهی شاخص‌های کلیدی این بازار اثرگذار بودند.

۹-۱. بازدهی

در نیمه دوم فروردین ۱۴۰۴، با آغاز مذاکرات هسته‌ای بین ایران و آمریکا، بازار سرمایه به این مهم واکنش مثبتی نشان داد تا شاخص‌های کل بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در پایان فروردین ماه به ترتیب ۱۳/۶ درصد و ۷/۰ درصد نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ افزایش یابند. تحولات مثبت سیاسی و اقتصادی در اردیبهشت و نیمه نخست خرداد ماه ۱۴۰۴ از جمله پیشرفت در روند مذاکرات ایران و آمریکا، تصویب برخی از لوایح مرتبط با گروه ویژه اقدام مالی مشترک (FATF) و آغاز فصل مجامع شرکت‌ها موجب تداوم روند صعودی بازدهی بازار سرمایه ایران شدند. در نتیجه این تحولات ارزش معاملات اشخاص حقیقی در کل بازار سهام در اردیبهشت ماه ۱۴۰۴ به رقم کم‌سابقه ۱,۷۶۳ هزار میلیارد ریال بالغ شد که نسبت به اردیبهشت ۱۴۰۳ و اسفند ۱۴۰۳ به ترتیب ۶۵۸/۹ درصد و ۱۵۵/۴ درصد افزایش داشت. در نیمه دوم خرداد ماه ۱۴۰۴ با آغاز جنگ میان ایران و اسرائیل، فعالیت بازار سرمایه به حالت تعلیق درآمد و تا پایان خرداد ماه روند معاملات از سر گرفته نشد. بنابراین بازار سرمایه ایران با یکی از پیچیده‌ترین ریسک‌های چند سال اخیر مواجه شد. در نهایت شاخص‌های کل بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در انتهای فصل بهار ۱۴۰۴ نسبت به انتهای زمستان ۱۴۰۳، به ترتیب ۱۰/۱ درصد و ۱۱/۹ درصد افزایش یافتند، در حالی که معاملات در روزهای پایانی این فصل متوقف بودند. با آغاز معاملات پس از پایان جنگ و بازگشایی بازار در روزهای ابتدایی تابستان، صف‌های فروش شکل گرفته و سقوط شاخص‌ها نیز آغاز شد. نمودار ۱۰ تحولات روزانه شاخص‌های کل بورس و فرابورس را از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا انتهای خردادماه ۱۴۰۴ به تصویر می‌کشد.

در نیمه دوم فروردین ۱۴۰۴، با آغاز مذاکرات هسته‌ای بین ایران و آمریکا، بازار سرمایه به این مهم واکنش مثبتی نشان داد تا شاخص‌های کل بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در پایان فروردین ماه به ترتیب ۱۳/۶ درصد و ۷/۰ درصد نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ افزایش یابند. تحولات مثبت سیاسی و اقتصادی در اردیبهشت و نیمه نخست خرداد ماه ۱۴۰۴ از جمله پیشرفت در روند مذاکرات ایران و آمریکا، تصویب برخی از لوایح مرتبط با گروه ویژه اقدام مالی مشترک (FATF) و آغاز فصل مجامع شرکت‌ها موجب تداوم روند صعودی بازدهی بازار سرمایه ایران شدند. در نتیجه این تحولات ارزش معاملات اشخاص حقیقی در کل بازار سهام در اردیبهشت ماه ۱۴۰۴ به رقم کم‌سابقه ۱,۷۶۳ هزار میلیارد ریال بالغ شد که نسبت به اردیبهشت ۱۴۰۳ و اسفند ۱۴۰۳ به ترتیب ۶۵۸/۹ درصد و ۱۵۵/۴ درصد افزایش داشت.

نمودار ۱۰. تحولات شاخص‌های کل بورس و فرابورس ایران

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فرابورس ایران، قابل دسترسی در <http://ffb.ir>

در پایان بهار ۱۴۰۴ نسبت به پایان زمستان ۱۴۰۳ (دوره سه ماهه)، بازدهی بازار سرمایه ایران (بورس و فرابورس ایران) نزدیک به نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده در همین مدت بود، اگرچه نسبت به سایر بازارهای موازی بازدهی بهتری داشت. در بازه یک ساله منتهی به خرداد ماه ۱۴۰۴ (پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان خرداد ۱۴۰۳) و در بین بازارهای سرمایه‌گذاری منتخب که در جدول ۱۶ ارایه شده‌اند، طلای ۱۸ عیار با ثبات بازدهی ۱۰/۱۲ درصدی، در صدر قرار گرفته و نشان‌دهنده گرایش بالای سرمایه‌گذاران به بازار فیزیکی طلا به عنوان یک دارایی امن در دوره‌های عدم اطمینان سیاسی-اقتصادی است. عمده پوررتفوی سرمایه‌گذاری صندوق‌های طلا در ایران شامل گواهی‌های سپرده شمش طلا و درصد کمتری شامل گواهی‌های سپرده سکه طلا در بورس کالا می‌شود. در بازه سه ماهه منتهی به خرداد ۱۴۰۴، بازدهی گواهی‌های

شمش طلا و سکه طلا در بورس کالا به ترتیب منفی ۱۳/۹ درصد و منفی ۱۸/۴ درصد بوده است. از سوی دیگر حباب قیمتی سکه در بازار فیزیکی در پایان اسفند ۱۴۰۳ بیش از حباب قیمتی گواهی سکه طلا در بورس کالا بود که این حباب در فصل نخست سال ۱۴۰۴ تا حد زیادی تخلیه شده است. لذا در بهار ۱۴۰۴ با تعدیل قیمت سکه در بازارهای مختلف، کاهش قیمت سکه طلا در بازار فیزیکی از کاهش قیمت سکه در بورس کالا بیشتر بوده است. بنابراین و با توجه به سهم قابل توجه گواهی‌های سپرده شمش طلا و سکه طلای بورس کالا در پوررتفوی صندوق‌های طلا، بازدهی منفی آنها کمتر از بازدهی منفی سکه طلای فیزیکی بوده است. به طور کلی، در فصل بهار ۱۴۰۴ هیچ یک از بازارهای مالی نتوانسته‌اند بازدهی واقعی مثبت قابل توجهی (در مقایسه با نرخ تورم مصرف‌کننده) ارایه دهند.

جدول ۱۶. بازدهی ریالی بازارهای مختلف در بازه سه ماهه و یک ساله منتهی به خرداد ۱۴۰۴ (درصد)

بازدهی سه ماهه (درصد تغییر پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان اسفند ۱۴۰۳)	بازدهی یک ساله (درصد تغییر پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان خرداد ۱۴۰۳)	
۱۰/۱	۴۶/۰	شاخص کل بورس
۱۱/۹	۲۴/۳	شاخص کل فرابورس
-۱۶/۵	۱۰/۲	طلای ۱۸ عیار
-۲۱/۷	۸۹/۵	سکه امامی
-۱۲/۶	۹۲/۷	متوسط صندوق‌های طلا
۷/۱	۲۸/۶	متوسط صندوق‌های درآمد ثابت
-۵/۷	۶/۴	متوسط صندوق‌های زعفران
۷/۱	۷۹/۱	بیت‌کوین
-۱۴/۶	۳۵/۹	اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد
۱۰/۳	۳۹/۴	نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، مرکز آمار ایران، شرکت مدیریت فناوری بورس تهران (فیپیران)، شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز

۹-۲. ارزش بازار

بر اساس آمارهای سازمان بورس و اوراق بهادار، در پایان خرداد ماه ۱۴۰۴ ارزش کل بازار سرمایه ایران (شامل بورس اوراق بهادار تهران، فرابورس ایران و بورس کالای ایران) به ۱۳۲,۴۸۲ هزار میلیارد ریال رسید که حدود ۳۶/۷ درصد نسبت به مقطع مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. بیشترین رشد ارزش بازار در این مدت، مربوط به بازار صندوق‌های قابل معامله با ۱۳۷/۱ درصد و کمترین رشد مربوط به بازار سهام با ۳۳/۳ درصد است. رشد قابل توجه ارزش بازار صندوق‌های قابل معامله در بهار ۱۴۰۴ تا حد زیادی نشأت گرفته از

رشد ۲۶۸/۵ درصدی ارزش بازار صندوق‌های کالایی در بورس کالای ایران (عمدتاً صندوق‌های با پشتوانه طلا و زعفران) بوده است. در انتهای خرداد ماه ۱۴۰۴، ارزش بازار بورس اوراق بهادار تهران حدود ۷۴/۴ درصد، ارزش بازار فرابورس حدود ۲۴/۵ درصد و ارزش بازار بورس کالای ایران تنها ۱/۱ درصد از کل ارزش بازار سرمایه ایران را به خود اختصاص داده‌اند. جدول ۱۷ ارزش بازارهای مختلف بازار سرمایه را در انتهای فصل نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ با هم مقایسه کرده است.

جدول ۱۷. ارزش بازارهای مختلف بازار سرمایه در پایان فصل نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴*

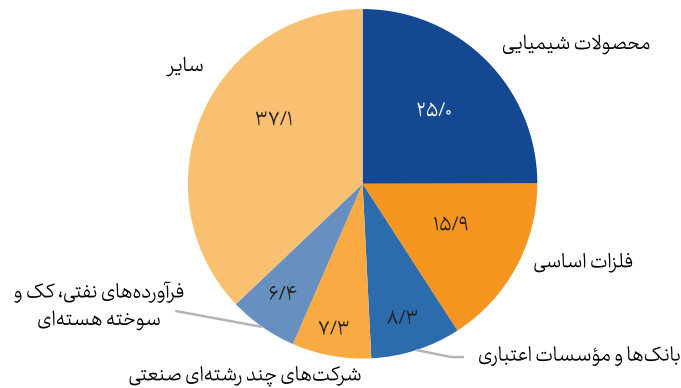
بازار	پایان خرداد ۱۴۰۳ (هزار میلیارد ریال)	پایان خرداد ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال)	درصد تغییر خرداد ۱۴۰۴ به خرداد ۱۴۰۳
سهام	۸۵,۴۹۹	۱۱۳,۹۹۱	۳۳/۳
اوراق بدهی	۸,۴۷۲	۱۱,۴۷۳	۳۵/۴
صندوق‌های قابل معامله	۲,۹۵۹	۷,۰۱۷	۱۳۷/۱
مجموع	۹۶,۹۳۰	۱۳۲,۴۸۲	۳۶/۷

مأخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار
* شامل صندوق‌های کالایی بورس کالای ایران

و شرکت‌های چند رشته‌ای صنعتی نیز به ترتیب با ۱۵/۹ درصد، ۸/۳ درصد و ۷/۳ درصد از ارزش بازار سهام، در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. نمودار ۱۱ سهم پنج صنعت بزرگ از ارزش بازار سهام را در بازار سرمایه ایران در پایان خرداد ماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

تا پایان خرداد ماه سال ۱۴۰۴، صنعت محصولات شیمیایی - عمدتاً شامل شرکت‌های پتروشیمی - با در اختیار داشتن حدود ۲۵/۰ درصد از ارزش بازار سهام، بزرگترین صنعت بازار سرمایه ایران به لحاظ ارزش بازار به شمار می‌رود. صنایع فلزات اساسی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری

نمودار ۱۱. سهم پنج صنعت بزرگ از ارزش بازار سهام در بازار سرمایه ایران در پایان خرداد ۱۴۰۴ (درصد)

مأخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار

۳-۹. ارزش معاملات

درصد از ارزش معاملات بازار سرمایه ایران در طول این فصل از طریق این بازار انجام شده است. این مهم تا حدی به نقش بانک‌ها و بانک مرکزی در اجرای سیاست پولی باز می‌گردد، اگرچه بازدهی نه چندان مطلوب بازار سهام و نرخ‌های نسبتاً جذاب اوراق بدهی دولتی نیز در این زمینه بی‌تأثیر نبوده‌اند. با توجه به تمرکز بخش قابل توجهی از معاملات اوراق بدهی در فرابورس ایران، ارزش معاملات اوراق بدهی حدود ۹۵/۵ درصد از ارزش کل معاملات فرابورس را در بهار ۱۴۰۴ به خود اختصاص داده است. جدول ۱۸ ارزش معاملات انواع اوراق بهادار را در بازار سرمایه ایران در بهار سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

ارزش کل معاملات بازار سرمایه ایران (شامل بازار صندوق‌های قابل معامله بورس کالای ایران) در فصل نخست سال ۱۴۰۴ به ۱۴۴,۳۷۶ هزار میلیارد ریال رسید که حدود ۱۸۷/۸ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. بیشترین رشد ارزش معاملات در فصل نخست سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳، مربوط به بازار صندوق‌های قابل معامله با ۱۹۸/۵ درصد و کمترین رشد مربوط به بازار سهام با ۱۳۶/۹ درصد است. بازار اوراق بدهی اگرچه تنها ۸/۷ درصد از کل ارزش بازار سرمایه ایران را در انتهای فصل نخست سال ۱۴۰۴ به خود اختصاص داده است، اما حدود ۸۷/۸

جدول ۱۸. ارزش معاملات انواع اوراق بهادار در بازار سرمایه ایران در بهار سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

بازار	بهار ۱۴۰۳		بهار ۱۴۰۴		درصد تغییر ارزش معاملات در بهار ۱۴۰۴ نسبت به بهار ۱۴۰۳
	ارزش معاملات (هزار میلیارد ریال)	سهم از ارزش معاملات (درصد)	ارزش معاملات (هزار میلیارد ریال)	سهم از ارزش معاملات (درصد)	
سهام	۲,۱۱۲	۴/۲	۵,۰۰۴	۳/۵	۱۳۶/۹
اوراق بدهی	۴۳,۸۲۵	۸۷/۴	۱۲۶,۷۷۳	۸۷/۸	۱۸۹/۳
صندوق‌های قابل معامله	۴,۲۲۰	۸/۴	۱۲,۵۹۹	۸/۷	۱۹۸/۵
مجموع	۵۰,۱۵۸	۱۰۰/۰	۱۴۴,۳۷۶	۱۰۰/۰	۱۸۷/۸

مأخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار

۹-۴. تأمین مالی

درصد به اوراق بدهی شرکتی و ۳/۴ درصد به اوراق بدهی شهرداری‌ها اختصاص داشته است. بنابراین از مجموع ۱,۴۵۸ هزار میلیارد ریال تأمین مالی صورت گرفته در بورس و فرابورس در بهار ۱۴۰۴، حدود ۹۵۱ هزار میلیارد ریال معادل ۶۵/۲ درصد مربوط به تأمین مالی دولت از طریق انتشار اوراق بدهی بوده است. به این ترتیب بازار سرمایه که قرار بود محلی برای تأمین مالی بخش خصوصی باشد، در عمل نقش تأمین مالی‌کننده کسری بودجه دولت را بر عهده گرفته است. با توجه به تأمین مالی ۱۳,۴۸۶ هزار میلیارد ریالی کسب‌وکارها از طریق دریافت تسهیلات بانکی در بهار ۱۴۰۴، می‌توان عنوان کرد که در این مدت سهم تأمین مالی از طریق بازار سرمایه با احتساب اوراق دولتی حدود ۹/۸ درصد و بدون احتساب اوراق دولتی تنها ۳/۶ درصد بوده است. جدول ۱۹ جزییات روش‌های مختلف تأمین مالی از طریق بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران را در بهار سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ با هم مقایسه می‌کند.

بر اساس آمار سازمان بورس و اوراق بهادار، در مجموع از طریق بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران از ابتدای سال تا انتهای خرداد ماه سال ۱۴۰۴ معادل ۱,۴۵۸ هزار میلیارد ریال تأمین مالی با احتساب اوراق بدهی انجام شده که ۳۲/۶ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ کاهش یافته است. از این مقدار ۲۰/۱ درصد آن از طریق افزایش سرمایه (مطالبات و آورده نقدی یا اندوخته‌ها و سود انباشته)، ۷۹/۳ درصد آن از طریق انتشار اوراق بدهی و تنها ۰/۶ درصد آن از طریق عرضه اولیه صورت گرفته است.

بررسی ترکیب منابع افزایش سرمایه در بهار ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که ۶۲/۲ درصد از آن از محل آورده نقدی و مطالبات سهامداران تأمین شده و ۳۷/۸ درصد دیگر به استفاده از سود انباشته و اندوخته‌های داخلی شرکت‌ها اختصاص داشته است.

بررسی ترکیب تأمین مالی از طریق اوراق بدهی در بهار ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که ۸۲/۳ درصد از این منابع به اوراق بدهی دولتی، ۱۴/۳

جدول ۱۹. روش‌های تأمین مالی از طریق بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در بهار سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال-درصد)

روش تأمین مالی	بهار ۱۴۰۳		بهار ۱۴۰۴		درصد تغییر بهار ۱۴۰۴ به بهار ۱۴۰۳
	ارزش	سهم از کل	ارزش	سهم از کل	
افزایش سرمایه (به جز تجدید ارزیابی و صرف سهام)	۴۵۷	۲/۱	۲۹۳	۲/۱	-۳۵/۸
عرضه اولیه	۱	۰/۱	۹	۰/۶	۵۹۷/۳
انتشار اوراق بدهی	۱,۷۰۴	۷۸/۸	۱,۱۵۶	۷۹/۳	-۳۲/۲
جمع کل	۲,۱۶۲	۱۰۰/۰	۱,۴۵۸	۱۰۰/۰	-۳۲/۶

مأخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار، گزارش وضعیت بازار سرمایه، خرداد ماه ۱۴۰۴

۱۰. سایر تحولات

مهمترین تحولی که در بهار ۱۴۰۴ رخ داد و تبعات قابل توجه اقتصادی و غیراقتصادی در پی داشت، حمله اسرائیل و به دنبال آن آمریکا به ایران و واکنش متقابل ایران در جریان جنگ ۱۲ روزه بود. محاسبه اثرات اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم این مهم برای طرفین با توجه به اطلاعات محدود در دسترس غیرممکن می‌نماید. در این زمینه برآورد هزینه مستقیم ساده‌تر از برآورد هزینه‌های غیرمستقیم جنگ است. در این مدت ایران ۵۹۱ موشک و حدود یک هزار و پنجاه پهپاد به سمت اسرائیل روانه کرد که با توجه به نوع موشک‌ها و پهپادهای مورد استفاده، هزینه آن در مقایسه با تولید ناخالص داخلی سالانه حدوداً ۴۰۰ میلیارد دلاری ایران چندان چشمگیر نیست.

ترکیه‌ای‌تری آرتی هزینه غیرمستقیم این جنگ را بین ۱۸ تا ۲۸ میلیارد دلار برای ایران تخمین می‌زنند که بین ۵ تا ۷ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور محسوب می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز رکودی قابل توجه در سال ۱۴۰۴ باشد.

با این حال به نظر می‌رسد مهمترین تهدید یا فرصت اقتصادی در این زمینه به دیپلماسی پس از جنگ مربوط باشد. تشدید یا تسهیل تحریم‌ها در این فرآیند و نااطمینانی از تداوم آتش‌بس می‌تواند اثر اقتصادی بزرگتر و البته بلندمدت‌تری برای اقتصاد ایران به همراه داشته باشد.

اما آسیب بزرگتری که اقتصاد ایران در این جنگ متحمل شده، علاوه بر سرمایه انسانی از دست رفته، مربوط به تبعات غیرمستقیم آن است. کاهش صادرات نفت در این دوره، زیان ناشی از آسیب به زیرساخت‌ها و ساختمان‌های نظامی و غیرنظامی و هسته‌ای، زیان ناشی از آسیب به نظام بانکی و اثر آن بر بازار پول، اختلال در کسب‌وکارهای اینترنتی، خسارت شرکت‌های هواپیمایی در پی تعلیق پروازها و کاهش شدید تقاضا در برخی از بازارها قسمتی از هزینه‌های غیرمستقیم این جنگ محسوب می‌شوند که به دلیل اطلاعات بسیار محدود در دسترس نمی‌توان برآوردی از آنها داشت. برخی منابع غیررسمی مانند خبرگزاری

۱۱. نکات کلیدی

افزایشی حکایت دارد که با توجه به پیش‌نگر بودن این شاخص نسبت به شاخص قیمت مصرف‌کننده، از تداوم نرخ‌های بالای تورم مصرف‌کننده در ماه‌های پیش رو حکایت دارد.

عملکرد تراز پرداخت‌ها در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ دو روند همزمان را بازتاب می‌دهد: بهبود تجارت خارجی و تداوم کسری حساب سرمایه. رشد قابل توجه مازاد حساب کالا ناشی از افزایش صادرات نفتی و غیرنفتی و ثبات نسبی واردات، موجب تقویت قابل توجه حساب جاری شده است. با این حال، اثر مثبت این بهبود با تداوم خروج سرمایه و کاهش منابع شناسایی‌نشده (در قالب افت اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها) خنثی شده و در نهایت موازنه کل نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن کاهش یافته است. همچنین صادرات و واردات گمرکی کشور در فصل نخست سال ۱۴۰۴ به لحاظ ارزشی به ترتیب ۱۴/۴ درصد و ۱۱/۷ درصد کاهش یافته‌اند. تمرکز صادراتی کشور بر سه مقصد اصلی چین، عراق و امارات و تمرکز وارداتی بر سه کشور امارات، چین و ترکیه، وابستگی بالا و شکنندگی ساختار تجاری ایران را نشان می‌دهد.

بازار ارز ایران در فصل نخست سال ۱۴۰۴ شاهد تداوم کشمکش‌های سیاسی بود که از زمستان ۱۴۰۳ شدت گرفته بودند. در نخستین روز کاری سال ۱۴۰۴ قیمت هر دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران از مرز یک میلیون ریال عبور کرد که نسبت به مقطع مشابه سال قبل حدود ۶۴/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. این افزایش قابل توجه ارزش دلار آمریکا در برابر ریال ایران که عمدتاً ناشی از تشدید تنش‌های سیاسی بود، با انجام مذاکرات هسته‌ای و بالا رفتن احتمال توافق فروکش کرد، اگرچه در نهایت بروز جنگ بین ایران و اسراییل در روزهای پایانی فصل نخست این سال منجر به بروز تلاطم در بازار آزاد ارز ایران شد.

بررسی تحولات نقدینگی به تفکیک فصول مختلف سال ۱۴۰۳ نشان می‌دهد که این متغیر پولی به طور میانگین در فصل بهار حدود ۲/۰ درصد، در تابستان حدود ۲/۸ درصد و در پاییز و زمستان ۱۴۰۳ حدود ۱/۹ درصد در هر ماه رشد داشته است. به نظر می‌رسد نااطمینانی‌های ایجادشده در اقتصاد کشور که عمدتاً از فضای پرتنش سیاسی نشأت می‌گیرند، بانک مرکزی را بر آن داشته تا با هدف حمایت از اقتصاد کشور، دست بانک‌ها را برای اعطای تسهیلات مازاد بر سقف‌های مقرر باز بگذارد. علاوه بر این، انتشار حجم قابل توجه اوراق بدهی دولتی (مازاد بر مصوب قانون بودجه) در سال ۱۴۰۳ و خرید این اوراق از سوی بانک‌ها را نیز باید در نظر داشت. بنابراین، مجموعه‌ای از عوامل منجر به افزایش آهنگ رشد نقدینگی در سال ۱۴۰۳ شده است. بررسی سهم اجزای نقدینگی نشان می‌دهد که پول (اسکناس و مسکوک و سپرده‌های دیداری)، سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های کوتاه‌مدت در مجموع ۵۸/۰ درصد از کل نقدینگی را در پایان سال ۱۴۰۳ تشکیل داده‌اند. در واقع به دلیل نااطمینانی‌های متعدد در سال ۱۴۰۳ و اثر آنها روی بازارهای موزی مانند ارز و طلا و به موازات نرخ سود واقعی منفی که به سیستم بانکی تحمیل شده است، افراد رغبت چندانی به

بر اساس جدیدترین گزارش چشم‌انداز ارایه‌شده از اقتصاد جهان از سوی بانک جهانی در ژوئن ۲۰۲۵، اقتصاد جهان با مشکلات جدیدی دست به گریبان شده که از جمله مهمترین آنها می‌توان به تشدید تنش‌های تجاری و افزایش عدم قطعیت در سیاست‌های اتخاذشده دولت‌ها اشاره کرد. این عوامل به طور کلی به بدتر شدن چشم‌انداز اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه منجر شده و اقتصاد ایران نیز از این امر مستثنا نیست. به بیان دقیق‌تر، با توجه به این که چین در سال‌های اخیر بزرگترین شریک تجاری ایران بوده است، کاهش چشم‌انداز رشد اقتصادی آن بر آهنگ رشد اقتصاد ایران بی‌تأثیر نخواهد بود. گزارش ژانویه ۲۰۲۵ بانک جهانی نرخ رشد اقتصادی مثبت ۲/۷ درصدی را برای اقتصاد ایران در سال ۲۰۲۵ پیش‌بینی کرده بود، در حالی که در گزارش جدید (ژوئن ۲۰۲۵) این نرخ به منفی ۰/۵ درصد فرو افتاده است.

طبق گزارش بانک مرکزی، رشد اقتصادی در سال ۱۴۰۳ معادل مثبت ۳/۱ درصد بوده که تنها ۰/۴ واحد درصد آن از رشد بخش نفت در این مدت نشأت گرفته است. رشد بخش نفت با کاهشی چشمگیر، از ۱۸/۸ درصد در سال ۱۴۰۲ به ۴/۶ درصد در سال ۱۴۰۳ تقلیل یافته است.

صادرات نفت ایران اگرچه نسبت به سال‌های اوج تحریم‌ها، به‌ویژه بازه ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰، بهبود یافته و در سال‌های اخیر به سطوح بالاتری رسیده، اما همچنان ناپایدار، پریسک و وابسته به عوامل بیرونی است. به همین دلیل صادرات نفت خام ایران در ماه‌های ابتدایی سال ۲۰۲۵ با نوسان جدی همراه بوده است. میزان تولید نفت اگرچه در مقایسه با صادرات نفت نوسان کمتری را تجربه کرده، اما به دلیل تنش‌های بین‌المللی و محدودیت ظرفیت تولید در پی فرسودگی زیرساخت‌ها، از اوج ۳ میلیون و ۳۳۶ هزار بشکه در روز به طور متوسط در ماه پایانی سال ۱۴۰۳، در روندی کاهشی به متوسط ۳ میلیون و ۲۴۱ هزار بشکه در روز در خرداد ۱۴۰۴ رسیده است.

در بهار ۱۴۰۴، نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر با کاهش ۰/۴ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، به ۷/۳ درصد رسیده است. در این مدت سهم بیکاری افراد دارای تحصیلات دانشگاهی از کل بیکاری کشور به حدود ۴۰/۰ درصد رسیده که نسبت به فصل بهار سال ۱۴۰۳ کاهش ۳/۰ واحد درصدی داشته است.

گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده مرکز آمار ایران نشان می‌دهد که نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده در سه ماه متوالی بهار امسال در مسیری افزایشی قرار داشته و از ۳۳/۲ درصد در فروردین ۱۴۰۴ به ۳۴/۵ درصد در خرداد رسیده است. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده نیز که در فروردین امسال به ۳۸/۸ درصد رسیده بود، در مجموع در بهار امسال با دامنه کمی در نوسان بوده و در نهایت این فصل را با نرخ ۳۹/۴ درصد به پایان رسانده است. برخلاف زمستان ۱۴۰۳، دهک‌های پایین هزینه‌ای در بهار ۱۴۰۴ تورم ماهانه کمتری را برای تأمین نیازهای اولیه زندگی نسبت به سایر دهک‌ها تجربه کرده‌اند. به علاوه، نرخ تورم تولیدکننده اعلامی از سوی هر دو نهاد مرکز آمار و بانک مرکزی از شکل‌گیری روندی

مرداد ماه ۱۴۰۰ تا انتهای خردادماه سال ۱۴۰۴، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی و صندوق‌ها به ترتیب حدود ۴,۰۹۶ هزار میلیارد ریال و ۴,۶۵۱ هزار میلیارد ریال و انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی توسط بانک‌ها حدود ۱,۷۵۲ هزار میلیارد ریال گزارش شده است.

▪ بازدهی بازار سرمایه ایران در پایان بهار ۱۴۰۴ نسبت به پایان اسفند ۱۴۰۳ (بازدهی اسمی ۱۰/۱ درصدی برای بورس اوراق بهادار تهران و ۱۱/۹ درصدی برای فرابورس ایران) از سایر بازارهای موازی بیشتر بود، اگرچه با لحاظ نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده برای همین مدت، بازدهی واقعی بازار سرمایه در این دوره چندان قابل توجه نبود. این بازدهی اسمی نیز با بازگشایی بازار سرمایه پس از جنگ ۱۲ روزه ایران و اسراییل، در ابتدای تابستان از بین رفت.

سرمایه‌گذاری در قالب سپرده‌های بلندمدت نداشته‌اند. بررسی تحولات اجزای پایه پولی نیز نشان می‌دهد که خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی و مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها عوامل افزایش‌دهنده پایه پولی و از سوی دیگر خالص سایر اقلام بانک مرکزی و خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی از عوامل کاهنده این متغیر عمده پولی در پایان سال ۱۴۰۳ بوده‌اند.

▪ اطلاعات منتشرشده از سوی سازمان امور مالیاتی کشور حکایت از تحقق ۶۶/۲ درصدی کل درآمدهای مالیاتی (به غیر از حقوق ورودی) نسبت به رقم مصوب سه ماهه قانون بودجه ۱۴۰۴ دارد. همچنین از مجموع اوراق بدهی دولتی منتشرشده در حراج‌های هفتگی بانک مرکزی در فصل نخست سال ۱۴۰۴ (معادل ۷۵۰/۰ هزار میلیارد ریال)، حدود ۴۰۲/۱ هزار میلیارد ریال آن به فروش رسیده است. از نیمه دوم

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران | بهار ۱۴۰۴

تهیه شده در مرکز تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه

کارشناسان: حسین سلطان‌آبادی، آرین آقایی، یاسر پاکدامن، باقر قانعی و مهران محمودی

طراح ساختار بصری: حنا نیه نیازمند

صفحه‌آرا: میترا دهقانی

این صفحه بنا به ضرورت صفحه آرای سیفید گذاشته شده است

ساختمان ادارات مرکزی بانک خاورمیانه

ساختمان شماره ۱

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، نیش خیابان پنجم، شماره ۲
تلفن: ۰۲۱ - ۴۲۱۷ ۸۰۰۰
دورنگار: ۰۲۱ - ۹۱۲۱ ۲۳۸۳
کدپستی: ۱۵۱۳۶۴۵۷۱۷
صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۴۴۴۵

ساختمان شماره ۲

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، خیابان ششم، شماره ۲۶
تلفن: ۰۲۱ - ۸۸۵۰ ۹۰۸۱
دورنگار: ۰۲۱ - ۸۸۷۵ ۶۹۴۹
کدپستی: ۱۵۱۴۶۴۴۱۱۴
صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۴۴۴۵

www.middleeastbank.ir
info@middleeastbank.ir